

קונטרס

הבינוני

פרשת
עקב
תשפ"א

שנה ג' חוברת מ"ד
גליון קס"א

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הביני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים

מדור אמונה ובטחון שיעור ק"י

ההשתדלות – מהותה וסיבתה

אופן בריאת הדברים המתחדשים לאחר ששת ימי המעשה \ סיבות קרובות ורחוקות \ הסיבות המקדימות לשתיית כוס מים \ עצירת הבריאה על ידי פגיעה באחת הסיבות \ גדול העצה ורב העליליה \ הסיבה שהאדם מוכרח לעשות השתדלות \ בחירה בטוב \ ככל שלב ושלב \ אין מרוויחים מבחירה ברע \ מעשה אחד מיני אלף \ אין תפקיד האדם לייצר פרנסה אלא לקרבה \ הצמצומים ריחקו את צרכי האדם בשביל תכליתו \ העולם נתגשם כדי עבודת האדם \ חיבור שמים וארץ \ שיתף עמו מידת הרחמים \

לעולם ילמד אדם את מה שלבו חפץ

שישים ריבוא אותיות לתורה / לאלה תחלק הארץ / כך לכד עתניאל בן קנז את קרית ספר / בית פלוני לפלוני / חידושי תורה בבין המצרים / כי מציון תצא תורה / כל הרוצה להצטרף לשבט לוי יבוא ויצטרף / כי אם בתורת ה' חפצו / הצלחה אמיתית על-ידי חלקו בתורה דווקא / האצלת אור התורה על-ידי החיבור / הלכה למעשה אתא לאשמועינן / אותיות התורה מאירות ללומד את מה שלבו חפץ / ארחות צדיקים תשמור / פץ ה' בידם יצליח /

ללמד את הבנים ואת התלמידים לפי מה שלבם חפץ

שיעבוד הרב לתלמידים / מעשה רב / תלמוד המביא לידי מעשה / הלכות שבכל דור ודור / בתחבולות תעשה לך מלחמה / שבעים דרכים לתורה / ליבון הסוגיות מול הלכה למעשה / מזה ומזה אל תנח ירך / ילמד לבנו ותלמידו את מה שלבו חפץ / לימוד באופן משפיע ומקבל / דבש וחלב תחת לשונך / הגדיים צמאים לדבר ה' /

ירידה למדרגת המקבל לצורך עלייתו

אין לך דור שאינו נמוך מקודמו / כביכול הרכיץ את עצמו / איתתך גוצא גחין ותלחוש לה / מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו / חיבה יתירה נודעת לאברהם / כך היה

מכניסם אל תחת כנפי השכינה / עבור מי מקבלים מגידי השיעורים עולם הבא? / ומתלמידי יותר מכולם / במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו / תורת חסד על לשונה / עמלנו עלו הבנים מביאים אותנו אל תכליתנו / האהבה מקלקלת את השורה / אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת / אוהב את הבריות ומקרבן לתורה / נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן / אהבה תחת אהבה /

מדור עיון תפילה

ברכת שלא עשני אשה/שעשני כרצונו – מהותם של האיש והאשה ותפקידם

טעם נוסח הברכה בדרך השלילה \ ברכת שעשני כרצונו כנגד שלא עשני אשה \ העולם בנוי ממשפיע ומקבל \ המשפיע הולך וכובש \ איש דרכו לכבש \ אין תכלית הנשים להלחם עם הס"א \ כה תאמר לבית יעקב \ שהכל ברא לכבודו \ האיש מתעלה למדרגה יותר גבוהה \ כוונת ההודיה בברכת שלא עשני אשה \ שני חלקים משלימים \ העולם זקוק גם לזה וגם לזה \

מדור שבת קודש – שיעור ג'

לא תעשו כל מלאכה – הגברת הרגשת הלב שהקב"ה עושה ומעשה את הכל

שתהא כל מלאכתך עשויה כולל מלאכת שמים \ א פנייה אין שבת?! \ פארו עלי ופארי עליו \ המורה הלכה בפני רבו חייב \ מזמור שיר ליום השבת \ נעשה שותף למעשה בראשית \ סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה \ חילולי השבת מפסידים את הבריאה \ הזמין את המחלל שבת לדין תורה \

מדור הילולא דצדיקאי

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א

פשט את ספקו כבדרך אגב \ בקשת מחילה מן הצדיק הצילה את החולה \ השתיקו בטרם פצה את פיו \ הניח דעתו של השליח \ עיניו צופיות למרחוק \ מיט משיחין אין איינעם \

לזכות אליעזר בן פיגא
פטרון מדור אמונה ובטחון

מדור אמונה ובטחון שיעור ק"י

ההשתדלות – מהותה וסיבתה

דגים, בהמות, האדם, כך הקב"ה ממשיך לברא אותם במשך כל ששת אלפי שנות קיום העולם, בבחינת אלף שנים בעיניך כיום אתמול. מה שרואים ביום אחד אברך פשוט נהפך לעשיר; פתאום עלה ברעיונו איזה פטנט, הוא הוציאו לפועל ונתעשר, דעו לכם שאין זה פתאום, אלא הקב"ה עשה זאת כפי שברא את כל הברואים בששת ימי המעשה. הקב"ה עדיין עומד ומשלים את בריאתו. כל מה שנראה לנו כחידושים, אינם חידושים, אלא הם השלמת הבריאה על ידי הבורא. ובכן, מבאר רבינו המחבר שכל הדברים המתחדשים הם בשני דברים): **אָחַד מְהֵם גְּזֵרוֹת הַבְּרָאָה יִתְעַלֶּה וְחִפְצוֹ בִּיצִיאָתָם אֶל גְּבוּל הַתְּהוֹמָה**. (הקב"ה רצה שייצאו אל הפועל ולכן יצאו אל הפועל. בין מה שנראה כטוב בעיני האדם ובין מה שנראה כאסון בעיניו, כולם בריאות הם שהקב"ה בורא, ומפני שכן גזרה חכמתו יתברך), **וְהַשְּׁנִי סְבוֹת וּמְצוּעִים** (היינו שדבר אחד גורם לשני שיבוא. הנה בששת ימי בראשית כשעלה ברצונו יתברך לברוא דג, נברא דג. לא היה צריך שייברא מתחיל עצם ואחר כך עור ואחר כך קשקשת ואחר כך סנפיר ושיבוא האדם לאחר מכן ויחבר את כולם יחדיו, אלא כיון שרצה הבורא לברוא דג, מיד נברא הדג בשלמותו ובצביונו. ואולם מאז שגמר הקב"ה לברוא את השמים ואת הארץ וכל

אופן בריאת הדברים המתחדשים לאחר ששת ימי המעשה

עוברים אנו להקדמה החמישית שבשער הבטחון פרק ג', וכאן אנו נכנסים לסוגיית ההשתדלות, מהי ההשתדלות? מדוע גזר הבורא שיצטרך האדם לעשות השתדלות? וכמה מחויב האדם לעשות השתדלות? הנה במשך כל השיעורים עד כה, נתעוררו הרבה שאלות כמה מחויב האדם להשתדל, אך באמת קשה מאוד לעמוד על שורש שאלה זו אם אין לומדים את כל סוגיית ההשתדלות מתחילתה, כי כל הקושיות והשאלות, בכל סוגיא שהיא, נובעות בדרך כלל ממה שאין לומדים את הסוגיא מתחילתה. ובכן, כאן היא סוגיית ההשתדלות, כאן מקומה, וכשנלמד אותה היטב עם הבנה ראויה, יתיישבו ללא ספק כמה וכמה קושיות והשאלות יבואו אל פתרונו, וכן יתברר שכמה מהדברים שבני אדם קוראים אותם בשם השתדלות, אין להם שום שייכות אליה.

וזה לשון רבינו המחבר: **וְהַתְּקַדְמָה הַתְּמִישִׁית** [כדי להיות בעל בטחון], **שִׁיתְבְּאֵר אֶצְלוֹ, פִּי הַשְּׁלֵמַת הַדְּבָרִים הַמִּתְחַדְּשִׁים בְּעוֹלָם הַזֶּה לְאַחַר הַיְצִיָּה הוּא בְּשְׁנֵי דְבָרִים** (כפי שברא הקב"ה בששת ימי המעשה אור וחושך, ים ויבשה, כל הצומח, בעלי חיים,

כוס מים שאינם רחוקים כל-כך) **וּמְהֵם נְגָלִים** **וּמְהֵם נִסְתָּרִים** (כלומר, יש סיבות נסתרות אשר אין אדם משים לבו אליהן שעל ידן נעשים הדברים המיוחדים בעולם, ובמשל הבנין, יתכן שיעורר הקב"ה רצון בלב האיש המומחה בבניית בניינים שיעקור דירתו ויהגר לעיר מסוימת כדי שלאחר עשרים שנה יסייע בבניית בנין חדש), **וְכָלֶם רְצִיִּים לְהַשְׁלִים מֵה שֶׁנִּגְזַר הַנְּתוּוֹ** (היינו שיתהווה הדבר) **וְהָרְאִיתוּ** (היינו שיראוהו באופן גלוי) **בְּעֵזֶר הָאֱלֹהִים לָהֵם עַל זֶה.**

סיכום דברי רבינו המחבר עד כה: כדי להיות בעל בטחון על האדם להבין שכל מה שנתחדש בעולם הוא השלמת הבריאה, ונמצא שכל מה שנתחדש הוא בגזירת הבורא, אלא שרצונו שהוא יתהווה על ידי סיבות ומיצועים ולא כפי שנתהוו הבריאות בששת ימי המעשה. כעת מביא רבינו דוגמאות.

סיבות קרובות ורחוקות

וְדַמְיוֹן הַסְּבוֹת הַקְּרוֹבוֹת (דוגמא לדבר המתחדש על ידי סיבות קרובות) **כְּהוֹצֵאת הַמַּיִם מִמַּעַמְקֵי הָאָרֶץ בְּגִלְגָּל, בְּכָלִים הַמַּעְלִים אֶת הַמַּיִם מִן הַבְּאֵר** (כלומר הכלים המעלים את המים הם הסיבה הקרובה, כי הם קרובים מאוד לשאיבת המים), **וְסִבְתוֹ הַרְחֹקָה, הָאָדָם** (שהוא רחוק משאיבת המים), **שֶׁהוּא קוֹשֵׁר הַבְּהֵמָה אֶל הַגְּלִיל וּמְנִיעֵתוֹ** (הבהמה מניעה) **לְהַעֲלוֹת הַמַּיִם מִתַּחְתִּיּוֹת הַבְּאֵר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ.** אֵךְ הַסְּבוֹת **אֲשֶׁר בֵּין הָאָדָם וְהַכָּלִים מִצּוּעִים בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים** (האדם הוא הסיבה הראשונה, הכלים הם הסיבה האחרונה, וכל מה שביניהם נקראים מיצועים), **וְהֵם הַבְּהֵמָה וְהַעֲגוּלִים** (גלגלי שיניים), **שֶׁמְנִיעַ קִצְתָם אֶת**

צבאם בששת ימי המעשה, אין הקב"ה בורא יותר בריאות חדשות בשלימותן, אלא הוא בורא אותן על ידי צירוף של בריאות ישנות. ולמשל, בניית הבנין, אילו היה הקב"ה רוצה לבנותו בששת ימי בראשית, כי אז היה הבנין נבנה על כל חמישים קומותיו עם כל השולחנות והכסאות בפנים, ואף עם מערכת החשמל ומיזוג האוויר. אך כיון שברצונו לבנותו רק עכשיו אחרי שכבר נגמרה בריאת העולם בששת ימי המעשה, לכן הוא נבנה רק על ידי צירוף של אלפי אלפים פרטים. בתחילה יחליט אחד לבנות בנין, אחר כך יביא אחד עצים והשני אבנים והשלישי ברזל, ויקח כמה שנים עד שיעלה במחשבתם של אנשים שונים לקנות שם משרדים, ושכל אחד ירצה לעצב את משרדו כחפץ לבו, ורק כעבור עשר שנים לאחר שבני אדם רבים חשבו ותכננו, בנו וסתרו וחסרו ובנו, רק אז יעמוד הבנין על תלו בפאר והדר. זה פירוש דברי רבינו המחבר, עלינו להבין שכל דבר המתחדש בעולם הוא בריאה חדשה שברא הקב"ה, אלא שבשונה מבששת ימי המעשה, לא העמיד אותו ברגע אחד בשלימותו ובצביונו, אלא צירף פרטים רבים עד שנשלם. וזהו "סיבות ומיצועים". סיבות הן דברים שגורמים לדברים אחרים שיבואו בעקבותיהם, ומיצועים הם דברים העומדים באמצע ומחברים בין שני חלקים, ולמשל אם ראוּבן רוצה לבנות בנין, ראוּבן הוא התחילה והבנין הוא הסוף, וביניהם יש מאות אנשים שפועלים ועושים כדי להביא הדבר לידי גמר), **מְהֵם קְרוֹבִים וּמְהֵם רְחוֹקִים** (הנה בדוגמא שהבאנו מבניית הבנין הם רחוקים, כי צריכים להרבה מאוד דברים עד שיעמוד הבנין על תלו. מה שאין כן בשתיית

קצתם (כפי שיש בשעונים), וְהִתְחַבֵּל.

הסיבות המקרימות לשתייית כוס מים רבינו המחבר האריך בזה, כדי להראות לנו שבכל דבר שנתחדש, אפילו הדבר הפשוט ביותר, יש סיבות ומיצועים רבים. נוכל לתרגם זאת לשתייית כוס מים בימינו. האדם החליט לשתות כוס מים קרים, זה הכל. אין הוא הולך לבנות בנין, אין הוא הולך לשדד מערכות, רק לשתות כוס מים קרים. אתה יודע מה? אף לא מים קרים. מים רגילים. על האדם להבין שהיו סיבות רבות מאוד רחוקות וקרובות עד שהמים נגעו בשפתיו. הרי אין אתה שותה את המים מכפות ידיך, אלא מוזג אתה את המים בכוס וממנה אתה שותה. דע לך שהכוס נעשתה בבית חרושת (פאבריק) אשר פועלים רבים עבדו שם כדי ליצרה, אחר כך הגיעה משאית והובילה לחנות. הנה על הכוס בלבד כבר עבדו ט"ו אנשים, ועכשיו תחשב כמה אנשים עבדו על המים כדי שיגיע אליך. זה שהיום אין צריך לשאוב מים מהבאר, אלא הוא זורם בברז, אין זה אומר שאין אנשים שעומדים באמצע ועובדים על כך. יש חברה שלימה שעובדת על כך. הם בודקים בכל עת את המים ומסננים אותם כדי שיגיעו אליך זכים ונקיים, ומשלמים להם וחלק ממשכורתם מגיע מהקופה הציבורית של הממשלה, ומהיכן מגיע הכסף לקופה הציבורית? מהמס שאנשים רבים אחרים משלמים מפני שמשתכרים מעבודות אחרות.

חשוב מאוד להבין זאת, כדי להבין איך העולם פועל. כי הנה לפעמים האדם חושב לעצמו: מי שרואה שיש לו חוש מיוחד לשירה, כי הוא יודע שההשתדלות

שלו לשמח חתן וכלה ולהנות את העולם בשירתו. אבל אני אין לי שום דבר מיוחד, איזו השתדלות עלי לעשות? אם רק תתפוס בשכלך כמה אנשים צריכים לעבוד בשביל כל דבר קטן המתחדש בעולם, ולמשל כמה אנשים צריכים לעבוד כדי שליענק'ל יהיה כוס מים לשתות, אזי תבין שמספר האנשים הקיימים בעולם הם כמספר העובדים שהעולם זקוק לו. ובכך, תתפלל להקב"ה שיעזור לך למצוא את מקומך.

ראיתם פעם מעביד שמאיתים אנשים מסתובבים אצלו לחינם? ! לא, לא יתכן! אם אינו צריך להם, מיד הוא משלחם. אף כאן, לכל אחד ואחד המתהלך בארץ יש תפקיד מיוחד במפעלו של הקב"ה. והיינו כאמור, שהרי לכל כוס שהאדם שותה הוא צריך לעובדים רבים כל-כך, והרי הוא עושה עוד דברים רבים במשך היום חוץ משתיית כוס מים. כי כך רצונו של הקב"ה שכך יתנהג העולם שלכל דבר המתחדש יהיו הרבה סיבות ומיצועים. כי באמת אין לזה פשט מדוע צריך לעבוד קשה כל-כך על כל דבר. הן יכול היה הקב"ה לברוא את האדם באופן שלא יזדקק כלל למים, ואם יזדקק – שימצא את מימיו מן המוכן. הלא הקב"ה ברא את האדם, איך יתכן שברא אותו באופן כזה, שאם לא ימצא מים תוך זמן קצר, יתייבש ותפרח נשמתו. בהמשך יבאר רבינו המחבר למה קבע כן הקב"ה, אבל כעת עלינו להבין שכך היא המציאות כי כך קבע הקב"ה.

האם כמה בבוקר ורואה שאין חלב בבית להשקות את הצאן. מתחיל עכשיו סיפור שלם. מי ילך לחנות? אולי אפשר ללוות מהשכנים. למה? למה קבע הקב"ה שיהיה הדבר כרוך בקושי? הן אוויר נותן לנו

נשאר לישון במיטתו ולא הלך להביא את הלחם לחנות, אין שום סיבה שתרים עליו את קולך, כי המטרה הסופית היא שלך יהיה לחם, ואם אתה רואה שהלחם לא הגיע לחנות, סימן הוא שרצון הקב"ה שלא יהיה לך לחם, ועשה זאת על ידי שפגע באחת הסיבות, אבל אין זה קשור כלל לפלוני, כי אם רוצה הקב"ה – יהיה לך לחם, ואם לאו – לא יהיה לך. הן בששת ימי בראשית יכול היה הקב"ה לברוא בעל חי שאינו קיים בעולם, ומדוע לא ברא? משום שלא רצה שהוא יהיה בעולם. אף כאן, אם אתה רואה שאין לך לחם מפני שבעל המשאית לא הגיע למלאכתו, הרי זה מפני שהקב"ה החליט שלא לברוא לך את הלחם, אלא שהיות שסדר התחדשות הדברים הוא על ידי סיבות ומיצועים, יכול אתה לחשוב שהדבר תלוי בפלוני, ואך שקר הוא, כי מה שיש סיבות ומיצועים הוא רק פרט, אבל היסוד הוא שהכל מתחדש בגזירתו יתברך כפי שהכל התחדש בששת ימי בראשית, כשהקב"ה רוצה שיהיה – הוא נברא, וכשאינו רוצה שיהיה – אינו נברא).

גדול העצה ורב העליליה

ממשיך רבינו המחבר: **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב** (ש"א ב, ג): **וְלוֹ נִתְּכַנְּנוּ עֲלֵילוֹת** (אצל הקב"ה ספורות ומנויות כל הסיבות הנצרכות לכל דבר. אנו איננו יכולים למנות אותן שהרי קרוצים מחומר הננו, מה גם שהרבה מהן נסתרות מאתנו, אך הקב"ה יודע ומונה וסופר), **וְאָמַר** (ירמיה לב, יט): **גְּדוֹל הָעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה** (הוא זה שברא את כל העצות והסיבות), **וְאָמַר** (מלכים א יב טו): **כִּי הִיָּתָה סִבָּה מֵעַם ה'.** **וְאָם תְּהִינָה הַסְּבוֹת נַעֲדָרוֹת בְּכָלֵל, לֹא תִגְמַר יִצְיָאת דְּבָר מִן הַפְּעֻלוֹת**

הקב"ה בשפע, למה לא יתן לנו גם שאר צרכנו באותו אופן? הרי להקב"ה אין שום גבול. אבל כך היא המציאות.

עצירת הבריאה על ידי פגיעה באחת הסיבות

ממשיך רבינו המחבר: **וְאֵם יִקְרָה פְּגַע לְאַחַת מִן הַסְּבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת, לֹא יִגְמַר הָעֲנָן הַמְּכַבֵּן בָּהֶם** (כלומר, לא ייצא הדבר המתחדש לפועל. האדם נכנס לחנות בבוקר ורואה שאין לחם על המדף. הוא מרים קול זעקה: מה זה נקרא אין לחם? איזו חנות היא זו? מגיע אחד ועונה לו בנחת: דע לך שמאות אנשים התעסקו בלחם שלך מאז שזרעו את החיטים וקצרו ואספו ודשו ואפו וארזו וכו'. הלחם כבר היה בדרך לחנות, אלא שלקראת סוף הדרך שמה המשטרה מחסום ולכן המשאית נשארה שם תקועה. הנה זו דוגמא לפגע שקרה לאחת מהסיבות בלבד וכבר אין לו לאדם לחם). **וְכֵן שֶׁאֵר הַמַּעֲשִׂים הַיּוֹצְאִים אֶל גְּבוּל הַתְּהוֹמָה** (כל הדברים היוצאים אל הפועל ומתהווים בעולם) **לֹא יִתְקַבְּצוּ מִן הָאָדָם וְזוּלָתוֹ** (כלומר, מן האדם עצמו ומבני אדם אחרים), **כִּי אִם בְּגִזְרַת הָאֱלֹהִים וְהַסְּבוֹת וְהַסְּבוֹת אֲשֶׁר בָּהֶם הַגְּמָרָם** (היינו כפי שביאר רבינו המחבר בתחילה שלכל המתחדש יש שני דברים, והראשון הוא שכך גזירתו יתברך, ומבואר שכל הסיבות והמיצועים אינם משנים את המציאות שהקב"ה רצה שכאן יהיה לחם, ונמצא שכאשר מגיע לאדם לחם בימינו, הוא דומה ממש להוצאת הפירות מן האדמה בגזירת השי"ת בששת ימי בראשית, אלא שעכשיו רצונו שיעשה על ידי סיבות ומיצועים ושלא ייצא מן האדמה בין רגע מוכן לאכילה. ללמדך שאם בעל המשאית

היום ומצאה עבודה חדשה שמצריכה אותה לצאת מן הבית בשעה מוקדמת, כך שמעתה יצטרך להכין לעצמו את ארוחתו על כל המשתמע מכך. הנה פירושו של דבר שמעתה מצב בריאתו הוא באופן שהוא נזקק ליותר השתדלות בשביל קבלת מזונו. חייבים להסתכל על ההשתדלות על כל חלקיה, כדי להבין באמת מהי ההשתדלות, כי קל מאוד לטעות בסוגיא זו, ולכן מביא רבינו המחבר דוגמאות על דוגמאות בענין זה. יש מי שרק צריך לקרב את מזונו מן הקערה לפיו וללעוס אותו, ואמנם גם בזה יש מדרגות שונות, וכבר היו מן הצדיקים שאכלו מעט ואכילתם התברכה במעיהם, כך שלא היו צריכים להשתדל בהקרבת המזון לפיהם ובלעיסתו כי אם פעם או פעמיים. ויש מי שצריך לטרוח בטחינה לישא אפיה והדומה לזה, ורבינו ממשיך). **וְיוֹתֵר גְּלוּל מִזֶּה וְקִשָּׁה, אִם יִצְטָרֵף לְקִנּוּתוֹ וְלִתְקִנּוּ, וְיוֹתֵר מִזֶּה עוֹד, אִם לֹא יִדְפְּנוּ לוֹ הַדְּמִים שְׂיִקְנֶה אוֹתוֹ בְּהֵם, וְיִצְטָרֵף לְגְלוּל וְלִסְבוּב גְּדוּל מִמֶּה שְׂצוּכְרָנוּ קָדָם, שְׂשִׁשְׁתֵּפֶר בְּדָמִים אוֹ שְׂיִמְפֵר מֶה שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ מִתְּפָצִים וְקִנְיָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם.**

עכ"פ ראינו מכל הנ"ל שכדי שהאדם יקבל את מזונו ושאר צרכיו זקוק הוא בהכרח לסיבות ומיצועים כי כך היתה רצונו יתברך, ואולם הבאת הדבר לידי גמור תלוי בגזירתו יתברך, ואם לא ירצה שיבוא לידי גמור, לא תעזור לו השתדלותו, כפי שרואים מעשים בכל יום, כגון מה שהאדם מכין לעצמו ארוחה דשינה, וכיון שהוא בא ליטול את ידיו, אחד מושך במפה וכל הקערה נהפכת על פיה עם כל המאכלים שבה. **בדוק זאת ותראה, השתדלותך לעולם לא תבטיח**

הַשְּׂבָעוּת אֶל גֶּדֶר הַתְּנוּהָ (בתחילה דיבר על פגע שיקרה לאחת מהסיבות, וכאן הוא מדבר באם יעדרו הסיבות, שסימן הוא שאין הקב"ה רוצה שיהיה).

וְכִאֲשֶׁר נִסְתַּלַּל בְּצַרְף הָאָדָם לְסַבֵּב וְלִהְתַּגְּלַגֵּל לְגִמְרָ עֲנִיָּו, נִמְצָאֵהוּ בְּרֵאוֹת הָעֵינַי (נוכל לראות בחוש), פִּי הַצָּרִיף אֶל הַמְּזוֹן, בְּשִׁשִּׁים לְפָנָיו הַמֶּאֱכָל כְּרֵאוֹי לוֹ (אפילו כבר יושם לפניו המאכל על השולחן מוכן ומזומן לאכילה), אִם לֹא יִתְגַּלְגַּל לְאָכְלוֹ בְּהִנְבְּתָהוּ אֶל פִּיו וְלִעֲסוֹ (אם לא ינעוץ את המולג במאכל ויכניסנו לפיו וילעסו בשיניו), לֹא יִשְׂבֵר רַעְבוֹנוֹ. וְכֵן הַצָּמָא בְּצָרְכוֹ אֶל הַמַּיִם (הנה כי כן, קירוב המאכל והמשקה מן הקערה אל הפה ולעיסת המאכל, הכל הוא בגדר השתדלות שהאדם מחויב לעשות). וְכָל שֶׁפֶן אִם יִמְנַע הַמֶּאֱכָל מִמְּנוֹ (היינו אם המאכל עדיין לא יהיה לפניו על שולחנו מוכן ומזומן לאכילה, שלא יוכל לאכול), עַד שְׂיִתְגַּלְגַּל לְתִקְנּוּ בְּטַחֲיָנָה וְלִישָׁה וְרַפְּיָה וְהִדּוּמָה לָהּ (אכן הדברים נפלאים, ולמשל, באחת הארוחות בישיבה נהגו לתקן סלט ירקות, ויהי היום ונתחלפו הטבחים והטבח החדש התחיל להניח על השולחן ירקות שלמים באמרו מי שרוצה סלט, מזומן לחתוך בעצמו. איך צריך בחור הלומד לראות זאת? עליו לראות זאת בדומה למן שירד לישראל ארבעים שנה במדבר. אל תסתכל על הבחורים האחרים! תסתכל על עצמך! עד אתמול מאכלך הגיע יותר קרוב אליך, ועכשיו כיון שקלקלת מעשיך, מאכלך התרחק ממך מעט, ולכן תצטרך מעתה להשתדל יותר כדי לתקן את הירקות שלך. וכך הוא הדבר באברך זה שכל ערב היתה אשתו מכינה לו את ארוחת הבוקר שלו, ויהי

הספּוֹת (היינו כאשר האדם יעשה את השתדלותו וכל הסיבות יזדמנו, לא תיעדר מהן עד אחת). וְאָשֶׁר לֹא גָזַר לוֹ לְהַגְמֵר בְּהֵם, לֹא יִגְמֵר, וְיִמְנָעוּ מִמְּנוּ הַסּוֹפּוֹת (הנה האדם מחפש עבודה לפרנסתו ואינו מוצא, סיבת הדבר כי הקב"ה אינו רוצה שימצא). וְנִתְּבָרָוּ מִמְּנוּ (וכך יתברר אצל האדם) הַעֲבוּדָה וְהַעֲבִירָה (היינו אם הוא עובד את הקב"ה או לא) בְּכֹנְנָה וּבְכַחֲתִירָה לְאַחַת מִהֵנָּה מִבְּלִי הָאַחֲרֵת (האם יבחר בדרך הנכונה או לא). וְיִתְּתִיב אַחֲרָהּ הַגְּמוּל (השכר) וְהַעֲנֹשׁ, וְאֶפְלוּ לֹא גָמַר בְּהֵם הַמַּעֲשֵׂה (אפילו לא השיג את מה שרצה).

בחירה בטוב בכל שלב ושלב

בסוף דברי רבינו המחבר מבואר כך, וצריך להבינו היטב: הקב"ה גזר שיצטרך האדם לרדוף כל ימיו אחר צרכיו, הוא צריך כסף, הוא צריך מזון, הוא צריך חברותא, הוא צריך שידוך, הוא צריך דירה, הוא צריך מורה פרטי לבנו וכו'. וכאמור, הקושיא למה גזר כן הקב"ה גדולה ועצומה, ולמשל בענין השידוך, הרי ממילא כבר הכין הקב"ה את השידוך, לא מעכשיו אלא מארבעים יום קודם יצירת הוולד, מדוע הרחיקו עכשיו כל-כך? מה ענין יש שיצטרך בעל האבידה לחפש כמה שנים אחר אבירתו עד שימצאנה? וכן קושיא זו קיימת בכל שאר צרכי האדם.

התירוץ הוא שרצונו של הקב"ה שיצטרך האדם לחפש אחר צרכיו, ואז יעמוד כל פעם על כל שלב ושלב בפני עשרה מהלכים שונים, וייבחן מן השמים לראות באיזה מהם יבחר. ולמשל, בענין השידוך, עומד האדם ומתלבט למי יתקשר כדי לקבל מידע על בחור פלוני. הוא? לא! אין הוא

לך את מזונך, אם הקב"ה ירצה – יהיה לך, ואם לאו – לא יהיה לך. ואולם כשהקב"ה ירצה, עדיין תצטרך להשתדל.

הסיבה שהאדם מוכרח לעשות השתדלות

וכאן מגיע רבינו המחבר אל השאלה מדוע קבע כן הקב"ה: והעילה (והסיבה), וְהַעֲלָה אֲשֶׁר בְּעִבּוּדָה תִּיב הַבּוֹרָא אֶת הָאָדָם לְתוֹר וּלְסִבָּב עַל סּוֹפּוֹת הַשָּׂרָף, וְשָׂאָר מָה שֶׁהוּא צָרִיף אֵלָיו (הקושיא קשה כל-כך, שהרי אנו רואים שבעלי החיים יש להם כל מה שהם צריכים בלי שום טורח, מה נשתנה האדם שצריך לטרוח הרבה כל-כך? הוא עבד כל החודש ביגיעה רבה, עכשיו הוא זקוק לרחמי שמים שהמעביד יש לו ובזמנו. הקב"ה הרי ברא בריאה מתוקנת, מדוע אם כן צריך לטרוח כל כך בשביל השגת הצרכים? התשובה היא -), לְשֵׁנֵי פְּנִים (ובשיעור זה נלמד רק את הפן הראשון). אָתָּד מִהֵם, מִפְּנֵי שְׂחִיבָה הַתְּכַמָּה בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ בְּעִבּוּדַת הָאֱלֹהִים וּבְהַמְרוֹתוֹ (חכמתו יתברך חייבה לבחון את נפש האדם אם עובדת היא את ה' או שהיא ממרה אותו ח"ו). בְּחֵן אוֹתָהּ בְּמָה שֶׁמִּרְאָה זֶה מִמְּנָה (במה שמראה במה נפש האדם בוחרת), וְהוּא הַצּוֹרֵף וְהַחֲסוֹרֵן [שיש לה לנפש] אֶל מָה שֶׁהוּא חוֹץ לָהּ מִמַּאֲכָל וּמִשְׁתָּהּ וּמִלְבוּשׁ וּמִעוֹן וּמִשְׁגָּל, וְצִנָּה אוֹתָם [את בני האדם] לְתוֹר עֲלֵיהֶם לְהַבְיָאֵם בְּסוֹפּוֹת הַמּוֹכְנוֹת לָהֶם, [אך יביאם רק] עַל פְּנִים מִיְחָדִים וְעֵתִים יְדוּעִים (ולמשל, בשבת אסור לו לאדם להכין את מזונו, וכן אסור לו לאדם להשיג את כספו בדרכי גזילה ורמאות). וּמָה שֶׁגָּזַר הַבּוֹרָא שִׁיגְמֵר לְאָדָם מִהֵם (דהיינו שהאדם ישיגו), יִגְמֵר וְיִשְׁלֵם בְּהַשְׁלַמַת הַזְדַּמְנוֹת

מפחיד מאוד, ועל זה תקבל שכר, על בחירתך, כי לשנות ממילא לא תוכל.

אין מרוויחים מבחירה ברע

לפעמים אנשים סבורים שפלוגי התעשר מפני שבחר ללכת בדרכים בלתי ראויות, והודות לכך יש לו חיים טובים ומאושרים, נוחים ונעימים, אלא שלאחר מאה ועשרים ילקוהו על כך. שקר וכזב! אי אפשר לייצר בריאה חדשה, ואם לא היתה העשירות מוכנת לו, לא היה משיגה למרות השתדלותו האסורה. המכות שיקבל בעולם האמת לא יהיו על השגת העשירות, אלא על בחירתו לקחתה בדרך הפסולה.

משל למה הדבר דומה, לאולם שיש בו פתח שכולם נכנסים דרכו, ועוד יש בו פתח קטן מצד אחר שדרכו נכנסים רק החשובים, ועומד שם שומר שאינו מניח להכנס למי שאינו נמנה על החשובים. בא איש אחד פשוט שמשום מה סבור שבפתח הראשי משתרך תור ארוך של אנשים ומחליט להתחמק דרך הפתח הקטן המיועד לחשובים. למען האמת הפתח הראשי ריק לגמרי, ואם יסבב את הבניין יוכל להכנס דרך שם בשופי, אבל הוא חושש על סמך העבר שיש שם תור ארוך ומחליט להכנס דרך הפתח הקטן ויהי מה. הוא רב עם השומר במשך שעה תמימה ומקבל ממנו מכות, ובסוף, הוא נמצא בפנים ומגלה שלא הרוויח כלום חוץ ממכות ובזיונות ואיבוד זמן. וכלפי שמיא גם יקבל עונש בעולם האמת על שבחר בדרך הפסולה, ואילו היה נכנס דרך הפתח הראשי, היה חוסך את כל הצרות ועוד היה מקבל שכר בעולם הבא על שבחר בדרך הנכונה.

מכיר אותו. הוא? גם הוא אינו מכיר אותו. הוא? נכון הוא מכיר אותו, אבל איני יכול לשאול אותו, כי אינו שומר סוד וכל העולם יידע. נו, מי עוד?

כמו כן בענין הפרנסה. מציעים לו שלוש הצעות. כאן מרוויחים יותר, אבל יתכן שהאווירה תפריע לו ליראת שמים שלו. לא, אזהר ואשמר. הן, אבל תהיה אמיתי עם עצמך, האווירה שם תטיב עמך ברוחניותך, או לא? הוא צריך לבחור. אבל מה אעשה שאין לי כסף, בוודאי רצון ה' שאקבל את הצעה זו, שהרי אני מחויב לעשות השתדלות.

אומר לו רבינו המחבר: לכך גזר הקב"ה שתעבור בכל השלבים האלה עד שתגיע לאן שאתה צריך להגיע, כדי שבכל שלב תצטרך לבחור עם לעשות או לחדול וכך תגיע לתכליתך. ועוד זאת תדע, שלעולם לא תרוויח ממה שתבחר ברע. נניח שאתה זקוק באופן נואש להרוויח חמשת אלפים דולר בחודש והגיעה אליך הצעה אחת שעונה על הגדרה זו, אך אם תיצמד אל האמת ותתייעץ עם ירא שמים, יתברר לך שאין כדאי לך לקבל הצעה זו. אבל אין לי הצעה אחרת! בסדר, אך מה נעשה ואסור לך לקבל הצעה זו, וכיון שכן, אפילו תקבל אותה ותתחיל לעבוד במלוא המרץ, יכול אתה להיות בטוח שלא תרוויח חמשת אלפים דולר בחודש, והוא על פי היסוד הראשון, כי לא יתכן שיתחדשו בריאות חדשות משום שאתה עשית השתדלויות נוספות. הקב"ה הרי כבר ברא את חמשת האלפים דולר, אתה רק צריך להגיע אליהם, והדרך היחידה שאתה רשאי להגיע אליהם היא דרך התורה. אכן עד שתגיע יהיה לך

עכשיו. האברך הבין אז שעל ידי שבחר בטוב, חוץ ממה שלא הפסיד כלום, עוד הרוויח שכר בעולם הבא. ועוד זאת חסך מעצמו בושות וחוסר נעימות, כי אילו היה מתעלם מפלוני, כאן בעת שהמתינו על המזוודות, היה בוודאי פוגש אותו.

צריך להבין שכך הוא בכל צרכי האדם. כשהאדם מתבקש לעשות טובה, בדרך כלל הוא חושב לעצמו: אני מוכן לעשותה, אבל יודע אני שהיא תעלה לי במשהו, ואז הוא מצטדק לאמור: אינני מחויב לעשות לו תמיד טובות; פעם אחת יעשנה מישהו אחר.

אכן קשה לדון כל מקרה לגופו, אבל דבר אחד צריך להבין, תעקוב אחרי המתרחש ותראה שאם רצית להרוויח שלווה ורוגע, בסוף תקפה אותך טרדה אחרת ולא הרווחת כלום. לפחות אל תחיה כל חיך באותה טעות שמרוויחים מבחירה ברע. לא! אין מציאות בעולם להרוויח מבחירה ברע. כשתראה זאת בחיך שוב ושוב, אזי תבין את דברי רבינו המחבר כאן. היות שאנו חיים בעולם של סיבות ומיצועים, נדמה לנו שאפשר לשנות את התוצאה על ידי בחירה ברע, אך דבר זה אינו אמת, אי אפשר לשנות מאומה.

אין תפקיד האדם לייצר פרנסה אלא לקרבה

נרחיב עוד: אנו רגילים לחשוב שתפקידו של אדם הוא לייצר תוצאות, וזאת על ידי ריבוי עשיית פעולות. האדם אומר כך: התחנתי, עכשיו אנו צריך להביא פרנסה, מה אוכל לעשות שיביא לי את פרנסתי? אומר רבינו בעל חובת הלבבות: טעות היא בידך! פרנסתך כבר נבראה וכבר

מעשה אחד מיני אלף

נזכרתי במעשה בשני אנשים שקנו כרטיסי טיסה לארה"ב אצל סוכן נסיעות ושניהם נסעו באותה טיסה, אחד מהם היה יליד ארה"ב והכיר את שפת האנגלית על בוריה והשני היה יליד ארץ ישראל שנסע לצורכי מצוה ולא הכיר את השפה כלל. ביקש הסוכן מהראשון שיעזור לשני לתקשר עם אנשי הצוות בעת העברת הפספורט (הדרכון) וכו' כשנכנס לארה"ב. סיפר לי אותו אברך, שבתחילה לא היתה לו סבלנות לזה, כי מיהר מאוד ללכת לדרכו. אמר לו הסוכן: שמע לי היטב, הלה אינו יודע שאתה נמצא כאן במטוס, כך שאתה יכול להתחמק ממצוה זו בקלות ואף אחד לא יידע. אני רק אומר לך שהוא זקוק לטובה זו ובידך לעשותה לו, אבל אם תבחר שלא לעשותה לו, אינך צריך אפילו להרגיש בחוסר נוחות כי הלה אינו יודע. הוא התלבט הרבה ובסוף החליט לבחור בטוב. הוא קם לחפש את פלוני בעודו באמצע הטיסה, כשמצאו אמר לו: הנה אני כאן ואני מוכן להתלוות אליך בהכנסך לארץ נכר ולסייע לך בכל מה שתצטרך.

הסוף היה, שכאשר נחתו בארה"ב, נאלצו להמתין בשביל המזוודות במשך שעה תמימה. נתברר לו אז שאילו היה בוחר ברע והיה מסרב להיות לו לעזר, לא היה מרוויח מזה כלום, כי היות שמן השמים נגזר עליו להמתין, הוצרך להמתין. הרי צרכי האדם הם לא רק מזון, אלא גם זמן, ואם מן השמים נותנים זמן לאדם - יש לו, ואם אין נותנים לו - אין לו. האדם סבור שאם יקצץ מתפילתו, יהיה לו יותר זמן. שקר וכזב! מתי שהוא הוא יחזור לפרוע את הזמן שהרוויח

הקב"ה לעשות את דרכו הארוכה, משום שחסרים לו חלקי נשמה, ובדרכו הארוכה – ימצאם. על האדם להבין שהדרך הארוכה שהוא עושה בשביל להשיג את צרכיו, אינה אמצעי בעלמא, אלא היא עיקר עבודת ה' שלו.

חוק הוא בעולם. בני אדם חושבים שאם יהיו בעלי בטחון יוכלו להשתמט מזה. טעות גדולה היא ומרה. הקב"ה קבע בסדר הבריאה, שאם ירצה האדם לשתות, יצטרך להגביה את הכוס מהשולחן ולהריק לתוך הפה. הקושיא הלא נשאלת כבר שם, מדוע הכניסנו הקב"ה לעולם כזה שצריך לטרוח בשביל לשתות? מדוע לא יברא לכל אחד מעיין של חלב ודבש בתוך פיו (כאותו מעשה מקובל על הרבי ר' זושא שנברא לו מעיין של חלב ודבש בתוך פיו לגודל מדרגתו בטחוננו)? התירוץ הוא שעל ידי שהאדם צריך לטרוח בהגבהת הכוס לשתות, נפשו משתלמת, שהרי אז הוא צריך לבחור באיזו כוונה להגביה את הכוס, ומה להגביה, האם יגביה את המשקה שיש לו הכשר טוב, או שיגביה את המשקה שיש פקפוקים על הכשרו, האם ישתה עם ברכה או שמא בלי ברכה.

העולם נתגשם כדי עבודת האדם

תוספת נפלאה לזה מצאנו בספר "דרך מצותיך"¹ (מצות תגלחת המצורע): העולם הזה נתרחק במדרגתו משורשו, ועד היכן נתרחק? עד לשיעור המדויק שיהיה ראוי לעבודת ה' של האדם כפי הנצרך לו, לא פחות ולא יותר (בדומה לשמש שהקב"ה

נמצאת בעולם, אלא שהקב"ה הרחיקה ממך. כשאתה מתפלל על הפרנסה, לא שיברא את פרנסתך אתה מתפלל, אלא שיקרבה אליך, כי כשברא אותך כבר ברא את פרנסתך ואת בת זוגתך ואת ביתך. ומדוע ריחק ממך את פרנסך? כדי שתוכל להשלים את נפשך באמצעותה, שהרי כל תכלית ביאת האדם לזה העולם היא להשלים את נפשו, ואילו היה הכל נמצא בהישג ידו, לא היה משלים את נפשו אף פעם. נמצא שתכלית בריאת העולם מתקיימת דווקא על ידי שהקב"ה הרחיק מהאדם את פרנסתו, כי אז הוא צריך לצאת לחפש אחריו ובדרך נערמים לפניו כל מיני נסיונות ועליו לבחור כל פעם בין רע לטוב, וכשהוא בוחר, אזי הוא משלים את נפשו.

הצמצומים ריחקו את צרכי האדם בשביל תכליתו

וביתר עומק על פי תלמידי הבעש"ט הק': קודם שנברא העולם לא היו צמצומים של עולם שנה נפש, אלא כל דבר היה כאן ולא היה צריך לצאת למקום אחר כדי להשיגו, וכל דבר היה עכשיו ולא היה צריך להמתין לזמן אחר כדי להשיגו, וכל הנפשות היו אחת ולא היה צריך לחפש אחר רב או חברותא או זיווג. כשהקב"ה ברא את העולם, ברא את שלושת הצמצומים, עולם שנה ונפש, ובזה הרחיק מהאדם את כל צרכיו. והנה רק כשהאדם בוחר ללכת בדרך הנכונה לקבל את צרכיו הנמצאים במקום אחר ובזמן אחר, רק אז הוא מלקט בדרכו את הניצוצות השייכים לנשמתו. ולכן גזר עליו

¹ להרה"ק בעל "צמח צדק" מליובאוויטש זיע"א, טעמי המצוות על דרך הסוד.

תכלית הבריאה.

חיבור שמים וארץ

יש ובני אדם טוענים: מדוע עשה ה' ככה שנצטרך לעשות השתדלות אך לא להאמין בה? הרי קל היה בהרבה אילו היה מותר להאמין בהשתדלות או לחילופין אילו היה אסור לעשות השתדלות כלל, אבל עכשיו קשה הדבר מאוד, מצד אחד מחויבים לעשות השתדלות ומצד שני אסור להאמין בה!

התשובה היא: אדרבא! זוהי תכלית הבריאה, ולזה נתכוון הקב"ה בדברו על הר סיני "אנכי ה' אלוקיך". תזכור שיש מנהיג לבירה, אך לא מפני שאסור לך לעשות מאומה, שהרי אז לא היית מכניס את האלוקות למדרגה יותר נמוכה וממילא לא היתה נשמתך מתעלית, אלא תעסוק באותן פעולות שמולידות בטבען הרגשת כוחי ועוצם ידי, ואז תכוון שאתה עושה אותן בתורת עבד ושלוחו של מקום אתה, כי אז תחבר שמים וארץ.

כפי שאתה מבין שהקב"ה רצה שבעקבתא דמשיחא יהיה העולם במדרגה נמוכה מאוד, כי אז כשהאדם ישמור על עיניו ולבו מתוך זכרון תמידי שיש מנהיג לבירה ושעין רואה ואוזן שומעת וכו', יחבר את הנשמה שהיא הדבר הגבוה ביותר למקומות הנמוכים ביותר ועל ידי כן יתקן את הבריאה, כך תבין שהרגשת כוחי ועוצם ידי אינו פחות חשוך מזה. להיפך! זהו עיקר החושך, שאין האדם זוכר שיש אלוקים בעולם. אם האדם משתמש בבטחון באופן הפסול וכגון שאומר: "אני איני עושה כלום והשי"ת יעזור", לעולם לא יוכל להביא את העולם לתכליתו. ולהיפך, אם הוא משתמש בבטחון

העמידה במרחק מדויק מהעולם כדי שמצד אחד יתבשל פירותיו ומצד שני לא יישרף העולם). והנה כיון שבזה העולם כל דבר מתחדש על ידי סיבות, קל מאוד לאדם להרגיש "כוחי ועוצם ידי". ולמשל, האדם בישל חמין לשבת קודש, כשהוא יושב לאחר מכן בסעודה, הוא מסתכל סביב סביב על המסובים לראות איך הם מתענגים על החמין, ומחכה – נו, איך הטשאלענט? אה? צריך לדעת איך לבשל טשאלענט. ה' נתן לי את החוש לזה. זוהי הרגשה של כוחי ועוצם ידי. ובכן, הקב"ה תיכן עולם כזה שצריך להשתדל בו כדי להשיג משהו, וכיון שכן, יוכל האדם להרגיש שכוחו ועוצם ידו עושה לו את חילו. זהו השיעור המדויק שהקב"ה הרחיק את העולם משורשו.

ברם עבודת האדם היא שיבין שהוא עבד נרצע להקב"ה ואך בושה היא לו שהוצרך לבשל את החמין, שהרי אלמלא חטא אדם הראשון, היה מקבל את החמין מן המוכן, ואולם עכשיו שחטא אדם הראשון, עבודת ה' היא לו לבשל את החמין, והוא עושה זאת בהרגשת עבדות, ואינו מפסיק להודות לה' על שנותן לו כח באצבעותיו וכח לעמוד על רגליו, ואף נותן לו הכח לקלף את תפוחי האדמה, והכסף לקנותם, כך ששום דבר אינו שייך לו. כך רצה הקב"ה שהעולם יגרום לאדם הרגשה של כוחי ועוצם ידי, והאדם בכח שכלו יעקור מלבו הרגשה זו, ואז יביא את העולם אל תכליתו, שהרי הרגשת כוחי ועוצם ידי היא המצב החשון ביותר הקיים בעולם, וכשהאדם מזכיר לעצמו בתוך אותו חושך שאינו אלא עבד ה', הוא מאציל אור גדול למקום החשון ביותר ומחבר שמים וארץ שהוא

הנגלים, יוכלו להחזיק באמונתם בלילות החשוכים.

זהו ההסבר לדברי רבינו בעל חובת הלבבות בטעם הדבר שהקב"ה קבע את הבריאה באופן שהכל יעשה על ידי סיבות ומיצועים, כי בלעדיהם לא ירגיש האדם הרגשת כוחי ועוצם ידי. זוהי הנקודה. פרנסת האדם מצויה, מה שמפריד בינו לבינה הוא הסיבות, וזאת משום שהסיבות מעוררות את הלב להרגיש כוחי ועוצם ידי, והיה אם ימשיך להרגיש כך ויעשה את השתדלותו באופן הפסול, יתברר שבחר ברע, אך אם יילחם עם יצרו ויעשה את השתדלותו בהרגשת עבדות ושליחות, יתברר שבחר בטוב ושכרו מוכטח לו מן השמים.

ובכן, עבודת האדם היא שיזכור שלא רק בענייני ממון הוא כך, אלא בכל דבר ואפילו הקטן ביותר. תמיד יזכור שאם זה מוכן לו מן השמים – ישיג אותו, ואם לאו – לא ישיג אותו, עליו רק לבחור בדרך הנכונה. הוא רוצה להרגיש חשוב ומקובל בין חבריו, אשר על כן מה הוא עושה? הוא מדבר לשון הרע ורכילות בחשבו שכך יעריכוהו כולם. דע לך, שהצורך להרגיש מכובד ומקובל בין החברים, אף זה עשה בך הקב"ה מאותה סיבה שעשה בך צורך לשתות מים. צריך להבין זאת, שכל דבר שהאדם מחפש, הוא צורך שברא אצלו הקב"ה כדי שיצטרך לבחור בין רע לטוב. הנה האדם אש להבה על איזה מלמד שאינו מתנהג כראוי, למה אתה ברוגז? דע לך שיש לך עכשיו איזה צורך. אל תבחר ברע! אל תיכשל בכעס ולשון הרע באיצטלא שזה לתועלת שהרי יש כאן חוסר צדק. תבחר בטוב! התפלל

באופן הנכון והראוי, אזי הוא מביא את העולם לידי תכליתו דווקא על ידי הבטחות. החילוק בין לא לעשות השתדלות כשצריך לעשות השתדלות לבין לא לעשות השתדלות כשאין צריך לעשות השתדלות, הוא החילוק בין בחירה ברע שמחריבה את העולם לבין בחירה בטוב שבונה את העולם. לכן נחנך מאוד להבין זאת היטב. עשיית השתדלות במקום שצריך לעשות השתדלות, אינה רק דבר כשר, אלא עבודת ה' נפלאה היא, שהרי על ידיה האדם מחבר שמים וארץ ומביא את העולם לידי תיקון.

שיתף עמו מידת הרחמים

בזה מפרש ה'צמח צדק' מאמר חז"ל (ב"ר יב, טו) "התחיל הקב"ה לברוא עולמו במידת הדין, ראה שאינו מתקיים, שיתף עמו מידת הרחמים". מידת הדין היא צמצום, והיינו שאין רואים שיש אלוקים בעולם ומרגישים תמיד הרגשת כוחי ועוצם ידי. בתחילה רצה הקב"ה שיהיה העולם חשוך עד מאוד, באופן שלא יראו כלל ניסים של השגחה פרטית, ויראה בחוש שרק מי שעובד בעשר אצבעותיו מרוויח, כי אז יהיה האדם צריך לשנן לעצמו ללא הרף שהכל שקר והקב"ה הוא זה שעושה ומעשה את הכל, ואז היתה מתקיימת תכלית העולם ביתר שאת. אך כיון שראה הקב"ה שאין העולם מתקיים באופן זה, כי האדם יפול ולא יוכל קום, לכן שיתף עמו מידת הרחמים, והיינו שיוכלו לראות ניסים, כגון קריעת ים סוף, וכן כל הניסים המתגלגלים מבתי מדרשם של הצדיקים, וסיפורים של השגחה פרטית, כי אז יקבלו כח להחזיק ראשם גם כשהחושך יכסה ארץ, בבחינת להגיד בבוקר חסדיך ואמונתך בלילות, על ידי החסדים

להשי"ת.

בני אדם נוסעים על הכביש בכיוון
ההפוך ועושים נזק לעצמם ולאחרים והכל
מפני שהם להוטים להשיג את צרכיהם.
הרגע נא! אתה רוצה להשיג את צרכיך?
אינך צריך לדרוס אנשים בשביל כך. אם

תדרוס אנשים יתברר שבחרת ברע ולא
תרוויח כלום מחמת כך. ככל שהאדם משנן
זאת, הוא מתחיל להבין שהקב"ה ברא את
ההשתדלות בכוונה תחילה כדי שעל ידיה
יגיע האדם לאמונה בכל המצבים.

לעולם ילמד אדם את מה שלבו הפיץ

עולה על ארץ ישראל ולא על העולם הבא, אך הסימן לכך שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, הוא מזה שיש לכל אחד מהם ארבע אמות בארץ ישראל.

ומבאר שם ב"שפת אמת" שיניקת החיות באמצעות הארבע אמות שבארץ ישראל נעשתה רק לאחר שנכנסו לארץ ישראל, אך קודם לכן ינקו את חיותם באמצעות התורה ומשה רבינו ולא באמצעות הארץ, ולכן כשנכנסו לארץ ישראל היו צריכים לחלוק אותה בגורל כדי שכל אחד יקבל את חלקו המיוחד לו ויוכל לינוק את חיותו ולזכות לחלקו בתורה כפי הידוע שאווירא דארץ ישראל מחכים.

כך לכד עתניאל בן קנז את קרית

ספר

בספר "נופת צופים" הביא מה שביאר על פי זה הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א בשם רבינו הבעש"ט הק' מאמר הגמרא (תמורה טז, א): במתניתין תנא: אלף ושבע מאות קלין וחמורין, וגזירות שוות, ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה. אמר רבי אבהו: אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו, שנאמר (יהושע טו, יז) וילכדה (את קרית ספר) עתניאל בן קנז אחי כלב.

ביאר הבעש"ט הק': ארץ ישראל היא ספר תורה וכל התורה כולה כתוב עליה, וכל מקום ומקום יש לו את האות הרשום עליו, ולכן כשעתניאל בן קנז החזיר את כל אותן

שישים ריבוא אותיות לתורה

בזוהר החדש איתא, וכן הוא בספרי המקובלים, שיש שישים ריבוא אותיות לתורה וכנגדן שישים ריבוא נשמות ישראל, וכל נשמה ישראלית יונקת מאות אחת בתורה. וזאת יש לדעת שכל אות אפשר ללמוד ממנה ומהתג שמעליה תילי תילים של הלכות, ולכן אין להתפלא במה שאמרו שדי לה לנשמה לינוק מאות אחת בלבד.

עוד איתא בתוספות (ב"ב מד, ב ד"ה דלא הוה ליה) שאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל. ובשפת אמת (פרשת פנחס) מבואר ששני מאמרים אלו דבוקים ואחוזים זה בזה, והיינו משום שהנשמה יונקת את חיותה מהאות שלה בתורה באמצעות ארבע אמותיה שבארץ ישראל. האות של הנשמה מניקה לארבע אמות שבארץ ישראל והארבע אמות שבארץ ישראל מניקות לנשמת האיש הישראלי.

לאלה תחלק הארץ

ובזה מסביר ה"שפת אמת" עומק הצינוי "לאלה תחלק הארץ", כי בהכנסתם לארץ ישראל היה צריך לכוון היטב להושיב כל איש ישראל על מקומו המיוחד לו כדי שנשמתו תוכל לינוק את חיותה באופן הראוי לה. וכן הסביר בזה מה שאמר התנא (סנהדרין פ"י מ"א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר. לעולם יירשו ארץ

לעשות.

חידושי תורה בבין המצרים

ראיתי בספרים שבימי בין המצרים כדאי מאוד לפלפל בתורה ולחדש בה חידושים אמתיים. ולפי האמור הטעם פשוט, כי בימים הללו שבהם גורשנו מארצנו, יש לנו לחזק את אחיזתנו בה, והדרך האמיתית לחזק את אחיזתנו היא על-ידי שאנו מחדשים חידושים בתורה כי בכך אנו כובשים את הארץ ולוכדים אותה מדי הערלים.

איתא בכמה מקומות בש"ס שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושבי ארץ ישראל עליה, ועד כאן לא נחלקו הראשונים אלא אם די במקצת כל שבט או שצריך לרוב כל שבט, אבל כולי עלמא מודו שצריך שכל השבטים יישבו בארץ. ומטעם זה בטל היובל מאז שהגלה סנחריב את שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה ולאחר מכן את שאר עשרת השבטים. ועוד איתא בגמרא (ערכין לב, ב) שאפילו אם כל השבטים נמצאים בארץ ישראל, כל שאינם נמצאים כל שבט על חלקתו, אלא יהודה בבנימין ובנימין ביהודה, אין היובל נוהג.

הנה מבואר מזה באופן ברור מה שראינו עד כה, שעל מנת שבני ישראל יינקו את חיותם זקוקים הם שיישבו כל אחד על מקומו המיוחד לו. שהרי כן מבואר בספרים, שחזרת השדות לבעליהם ושחרור העבדים ביובל, אינו דבר בלא טעם, אלא מפני שביובל הארץ מתעלה וחוזרת לשורשה, וכדי שדבר זה יעשה צריך שכל בני ישראל יישבו על אדמתם המיוחדות להם ושינקו את חיותם באופן הראוי להם, ולא – אין ארץ ישראל יכולה לחזור לשורשה ביובל.

הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה ואשר היו שייכים לאותה עיר שנקראה קרית ספר, לכך בכך את העיר ונעשתה שלו.

והביא שם בספר "נופת צופים", שמתעם זה היה המנהג בשנים קדמוניות שכאשר הכתירו רב חדש לעיר, היה הרב מכין לפלול בהלכות השייכות לאותה עיר דווקא, כי כדי שתהיה העיר תחת שליטתו ושיוכל לנהל אותה ביד רמה, יש לו לכבוש אותה תחילה, והדרך לכבוש אותה היא על-ידי שמחדשים הלכות הנוגעות אליה.

בית פלוני לפלוני

יש להשוות לכך גם מה שאמרו חז"ל (סוטה ב, א) שכשם שבת קול אומרת ארבעים יום קודם יצירת הוולד "בת פלוני לפלוני", כן היא אומרת אז "בית פלוני לפלוני", כי צריך סיוע גדול שימצא האדם את מקומו, ובפרט את מקומו בארץ ישראל, כדי שיוכל לינוק ממנו את חיותו.

דבר זה נותן לנו מבט חדש על המציאות הקיימת היום בארץ ישראל שמחירי הבתים הולכים ונוסקים כלפי מעלה, ומהיכרח המציאות צריכים הזוגות הצעירים ל"הרחיק נדוד" ולקבוע את מגורם ב"מקומות נידחים" הנקראים "פריפריה". כל זה נעשה בכוונת מכוון על-פי ההשגחה, כי כל אחד יש לו את מקומו המיוחד לו שבו הוא צריך לקבוע את דירתו, בו דווקא ולא במקום אחר. אסור אפוא לצמצם את המתרחש רק בטעמים חומריים של עליית מחירים וכדומה. ברור שהטעם האמתי למה שמרחיקים נדוד הוא מפני שהם מוכרחים להשתכן במקומות השייכים להם, ועליית המחירים היא רק האמצעי הכופה עליהם לעשות את מה שהם ממילא מוכרחים

כי מציון תצא תורה

עיר הקודש.

כל הרוצה להצטרף לשבט לוי יבוא
ויצטרף

ובוודאי ראוי ונכון להביא כאן את דברי הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל (הלכות שמיטה ויובל פי"ג הלכה יב-יג): למה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובכזוה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה', לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברוך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך.

ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים ללוים. ע"כ לשונו הזך.

כל אחד, ואפילו הדר בחוץ לארץ, יכול אפוא להחליט בלבו שאין הוא רוצה לינוק את חיותו ממקור נמוך, כי אם ממקום גבוה, מירושלים עיר הקודש, וזאת על-ידי הצטרפותו לחיל ה'.

וראה ב"אמונת עתך" מה שהאריך לבאר שמטעם זה לא היה לצלפחד בנים אלא בנות, מפני שינק את חיותו מן השבת, וכפי שכתב בתרגום יונתן שקושש עצים לשם שמים כדי להורות לבני ישראל

ראיתי בספר "אמונת עתך" להגה"צ רבי משה וואלפסון שליט"א שדן בארוכה בענין זה, ובתוך הדברים הוא שואל: מה יהא על הלוויים שלא קיבלו חלק ונחלה בארץ ישראל? מאין יינקו הם את חיותם? והשיב כי אותיותיהם של הלוויים בתורה הן בפרשת פנחס, פרשת המועדות, וכיון שבמועדות אין עוסקים בקרקע נמצא שמקור חיותם הוא בעולם גבוה יותר משל הישראלים.

וכמו שהוא גבי אותיות התורה כן הוא גבי ארץ ישראל, ולכן הם יונקים את חיותם מעצם הליכתם לירושלים שלא נתחלקה לשבטים וממה שהם עובדים שם את עבודת הקרבנות, כי אדרבא מירושלים בא החיות לכל שאר חלקי ארץ ישראל, ובעוד הישראלים יונקים את חיותם רק משאר חלקי ארץ ישראל, הלוויים יונקים את חיותם מירושלים עצמה.

והרי זה דומה למה שמבואר ב**זוהר הקדוש** (שאומרים לפני קידוש), שמטעם זה עושים זכר למן בשבת הגם שבשבת לא ירד המן כי אם בימות החול, משום שירידת המן בימות החול היתה באמצעות השבת מקור הברכה. השפע שירד בשבת היה אפוא ממקור יותר גבוה ולכן לא היה בא לעולם באופן גשמי, ורק בימות החול היה השפע מצטמצם ומתגלה באופן גשמי. וכך הוא ממש לענין יניקת החיות מארבע האמות שבארץ ישראל. זה שהישראלים קיבלו חלק בארץ ישראל והלוויים לא קיבלו, אינו מורה על כך שהלוויים לא ינקו חיות מארץ ישראל, אלא אדרבא, הוא מורה על כך שהם ינקו את חיותם ממקור יותר גבוה, מירושלים

שהשבת נוהגת גם במדבר.

וכאן יש להוסיף שכפי שכל האמור נכון לגבי ארץ ישראל, כן הוא נכון לגבי חוץ לארץ, וכפי שכבר הארכנו פעם שכל העולם נחשב כבחינה נמוכה של ארץ ישראל, וכדרך שאמרו חז"ל שעתידיה ארץ ישראל שתתפשט לכל העולם. ובזה יתיישב מה שאמר הרה"ק מקוריץ זיע"א, שמטעם זה מפלפלים הרבנים בהלכות הנוגעות לעירם, כדי לכבוש את העיר, הגם שהתכוון לרבני הערים שבחוץ לארץ.

הלא כולנו יודעים שהמקום משפיע על תכונות הנפש של האדם, ומטעם זה אין אנשי מקום אחד דומים לאנשי מקום אחר, וכפי שנגלה לעין כל השוני בין תכונות האשכנזים והספרדים, ההונגרים והפולנים, היקים והגליציאנים וכן הלאה, ועובדי ה' שבכל מקום מנצלים את תכונותיהם המיוחדות לעבודת ה' ונמצא שעבודתם מקבלת גוון מסוים אשר עולה לנחת רוח לשמים. ואכן הלומד מכל אדם לא זו בלבד שאינו מזלזל ח"ו בבעלי מקום אחר, אלא הוא אף מחפש למצוא את הגוון המיוחד שמקבלת עבודת ה' שלהם והוא לומד מהם גם לעצמו.

כי אם בתורת ה' חפצו

והנה ידועים דברי הגמרא (ע"ז יט, א): "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ, שנאמר: כי אם בתורת ה' חפצו", וכפי שפירש שם מהרש"א הכוונה ללמוד מאותה מסכת ומאותו ספר שלבו חפץ. ולפי הפשט עצה טובה קא משמע לן, כי קשה לו לאדם להתמיד בלימודו אם אין לבו חפץ בו.

וכבר סיפרתי פעם מעשה ששמעתי מיהודי אחד כי בהיותו בחור בן י"ד לקח

אותו אביו אל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ואמר לו: "הנה בני זה אין לו חשק בלימודו, אולי יברך אותו הגאון שתחשוק נפשו בתורה". אמר לו הגאון: "מה הפירוש אין לו חשק? הלא התורה רחבה מאוד, אפשר ללמוד גמרא, אפשר ללמוד משנה, אפשר ללמוד הלכות אורח חיים, אפשר ללמוד נ"ך ואפשר ללמוד חומש עם רש"י. למד עמו משהו שיהיה לו חשק ללמוד אותו". אביו שהיה סבור שהגאון מתלוצץ ממנו, הצטחקק לשמע תשובתו ותינה בפניו שוב את צרת בנו כי אין לו חשק ללמוד תורה. פתח הגאון שוב וחזר על כל מה שאמר בראשונה. כשראה אותו הגאון מצטחקק שוב, אמר לו: "איני מבין את שאלתך" ופנה מיד אל האחרים שהתדפקו על פתחו.

פשוט היה לו לגאון ששאלה זו איננה במקומה. מה לך מתעקש שבנך ילמד את מה שעלה ברעיונך? הרי כלל הוא שאין לו לאדם ללמוד אלא את מה שלבו חפץ, ואין לך רשות לערער עליו!

הצלחה אמתית על-ידי חלקו בתורה
דווקא

אכן דבר זה יש לו עומק גדול מלבד הפשט הפשוט, כי הנה יש במדרש שבזמן חז"ל היו בתי מדרשות מיוחדים להלכה ובתי מדרשות מיוחדים לאגדה ורבי שמואל בר נחמני היה נמצא תדיר בבתי מדרשות של אגדה. רואים אנו מזה שכל אחד מהאמוראים היה מגיע אל הצלחתו דווקא על-ידי שהיה לומד את החלק בתורה שלבו היה מושכו אליו. וכן אנו רואים גם בימינו שרבים מהאברכים שהצליחו בתורה, לא הצליחו כלל באותם לימודים שלמדו בכולל,

יונק את אור תורתו ואת חיות נפשו דרך אותו רב, ולכן צריך שיהיו הרב והתלמיד אוהבים זה את זה ושיהיה הרב מסביר פנים לתלמידו ושיראה לו פנים שוחקות, כי ככל שהחיבור ביניהם גדול יותר כך הצינור פתוח יותר להשפיע אור התורה על התלמיד.

ומעתה כפי שהוא לגבי הלימוד ממי שלבו חפץ, כן הוא לגבי הלימוד מה שלבו חפץ, כי אם אין האדם לומד את מה שלבו חפץ, לבו כל עמו ואין הוא יכול לקבל את אור התורה, וכל אחד יכול להעיד על זה. כשהאדם לומד את מה שלבו חפץ, הוא מתחבר אל התורה שהוא לומד והוא נעשה מלא חיות מכל תיבה ותיבה ומכל אות ואות.

הלכה למעשה אתא לאשמועינן

וכבר מצאנו לבעלי הפסק שהוציאו מכלל זה להלכה, כי הנהגה כל הפוסקים דנו לענין הלימוד בערב תשעה באב שחל להיות בשבת לאחר חצות, והיו מהם שחשבו לאסור בטענה שאפשר ללמוד את הדברים המותרים ללימוד בתשעה באב ובכך לא יתבטלו מלימוד התורה. אך הם עצמם הביאו את דברי ה"מאמר מרדכי" שאי אפשר לתלות את תקוותנו על לימודים אלו מפני שאין אדם לומד אלא את מה שלבו חפץ, והעיד על עצמו שאף הוא בכלל זה.

יותר מזה מצאתי להגאון רבי מנחם פולק זצ"ל שהאריך להוכיח במופת שמי שאינו לומד את מה שלבו חפץ אינו מקיים כלל מצות לימוד התורה. ואחת מראיותיו ממה דאיתא במסכת נדרים (ח, א): "האומר אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו, נדר גדול נדר לאלוקי ישראל", ופריך: "והלא מושבע ועומד הוא מהר סיני, ואין שבועה חלה על שבועה", ולכאורה קושיית

אלא בלימודים שלמדו בינם לבין עצמם ואשר לבם היה נמשך אליהם.

וטעם הדבר כי כל אחד יש לו ד' אמות בארץ ישראל וכל אחד יש לו את החלק שלו בתורה, וכשם שאי אפשר להעביר נחלה בארץ ישראל משבט לשבט, והלוקח שדה בארץ ישראל מחזירה לבעליה ביובל, כן אי אפשר להעביר חלק שיש לו לאדם אחד בתורה לאדם אחר, אלא כל אחד צריך ללמוד את חלקו בתורה אשר שורש נשמתו נעוץ בו. כך רצה הקב"ה שכל אחד יחפש את החלק בתורה שלבו נמשך אליו ובו ישקיע את מרצו ודמו וינוק ממנו את חיותו. וזה ברור שמחלקו בתורה יגיע לכל חלקי התורה שהרי כל חלקי התורה אחוזים ודבוקים אלו באלו, ובכל מצוה ממצוות התורה כלולות כל תרי"ג המצוות, אך תחילת הלימוד וההתייגעות מוכרחת להיות במה שהלב חפץ. לצערנו אנו רואים אברכים צעירים שיוצאים לאחר נישואיהם לחפש כולל לפי גובה הסכום שמקבלים או לפי גודל השם שהוא מפיץ למרחוק, ואינם בודקים כלל אם הלב שלהם חפץ בלימוד זה. מה לכם שאתם מסתכלים על קטנויות כאלה ומפסידים את העיקר? הן כבר יצאתם ב"ה מן הישיבה אשר בה כפו אתכם ללמוד את מה שלבכם לא היה חפץ בו, צאו עתה לחפש לימדו שלבכם חפץ בו כי רק תוכלו להצליח!

האצלת אור התורה על ידי החיבור

יתירה מכך: הנה במסכת עבודה זרה (שם) איתא עוד: "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ, שנאמר: כי אם בתורת ה' חפצו", וכפי שפירש שם מהרש"א הכוונה ללמוד אצל רב שלבו חפץ בו. וביאור הדבר כי בעת לימוד התורה על-ידי רב, התלמיד

הגמרא תמוהה, שהרי מדוע יש לנו לומר שהוא מושבע ועומד מהר סיני ללמוד דווקא פרק זה או מסכתא זו והלא הוא יכול ללמוד גם פרקים אחרים ומסכתות אחרות? אך התשובה היא שהאדם מקיים את מצות הלימוד על-ידי מה שלבו חפץ דווקא, והנה כיון שנשבע ללמוד פרק זה דווקא, סימן הוא שלבו חפץ בו, ואם כן בוודאי כבר היה מושבע ועומד עליו מהר סיני (וכן איתא תירוץ זה מהשרף מקוצץ זיע"א בספר אמת ואמונה תקצ"ד).

אותיות התורה מאירות ללומד את

מה שלבו חפץ

בספר "חמדה גנוזה" לתולדות הגה"ק מצאנו זיע"א בהוצאת הגאון רבי שמעון שמואל הלברשטאם שליט"א מובא הסיפור דלהלן: בילדותו היה הגה"ק מצאנו זיע"א אצל החוזה מלובלין אשר הכניסו לחדרו והניח לו להתבונן בעבודת קדשו, והנה ראה את החוזה מקבל פתקאות מידי האנשים שצבאו על פתחו, ובאמצע סגר את הדלת, קם ממקומו והסתובב אנה ואנה תוך כדי שאמר בעל פה הברייתא של איזהו מקומן.

ואז פנה אל הילד ואמר: היודע אתה מדוע אמרתי הברייתא של איזהו מקומן?! אומר לך! כי פעם היה אורים ותומים שהיה מורה דרך לישראל, אך היום נגנו האור בתורה וכשלומדים תורה מצטרפות האותיות ויכולים לראות על ידן כל מה שהיה אפשר לראות על-ידי האורים ותומים. והנה היום בבוקר למדתי והאירו לי האותיות ועל פיהן עניתי תשובות לאנשים הבאים אלי, אך לפתע נגמרו לי האותיות שהאירו לי בבוקר והוכרחתי לסגור הדלת וללמוד עוד מעט תורה כדי לראות את האותיות

מאוד. הא לך שהחוזה עצמו היה נמשך ללימוד זה והיה מרגיש שזהו חלקו בתורה, ומעתה יובן הפלא ופלא מדוע לימוד ברייתא זו דווקא היה כוחו גדול להאיר לצדיק זה את אותיות התורה, וזה על-פי מה שמבואר במדרש (שוח"ט, ילקוט שמעוני תהלים רמז תרי"ז) על הפסוק "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח", שהגולה למקום תורה כדי ללמוד את מה שלבו חפץ, עלהו לא יבול – שהכל צריכין לשיחתו ולתלמודו, וכל אשר יעשה יצליח – שהכל צריכין לעצתו, כגון ר' אלעזר בן ערך שהוא היה יועץ עצות ומתקיימות ומצליחות.

הפלא ופלא! כשהאדם לומד את מה שלבו חפץ הוא נעשה מחובר אל התורה וביחד עם שאר התנאים הצריכים ללימוד התורה, התורה מאירה לו את אותיותיה והוא יכול ליעץ עצות והן מתקיימות

ומצליחות.

ארחות צדיקים תשמור

וכאמור, כל זה נוגע גם לענין רב ותלמיד. ככל שהאדם קשור יותר לרבו כך הוא מקבל ממנו יותר את אור התורה. זה הטעם לכך שהמשתייכים לחצר אחת מחבבים מאוד את דיבורי תורתם של הצדיקים של אותה חצר. אין זה רק בגלל שכבר התרגלו לסגנונם, אלא גם מפני שבהיותם מקושרים אליהם, דיבורי תורתם מאירים את לבם באופן שדיבורי התורה של הצדיקים האחרים אינם יכולים להאיר כל-כך, וזאת למרות שפעמים הרבה יסוד דיבורי התורה שהם שומעים מרבותיהם נמצא גם בדיבורי התורה של הצדיקים האחרים.

ומטעם זה היו מקומות שהקפידו בהם שלא ילכו לצדיקים אחרים, לא היה זה מפני שזולזו ח"ו בצדיקים האחרים, אלא מפני שהאדם יונק את אור תורתו על-ידי הצדיק ומה לו ללכת ולהחליף את צינור יניקתו בהלוך ושוב. אם האדם נשתל באיזה מקום, יש לו לדעת שהקב"ה עשה כן בהשגחה פרטית לפי שורש נשמתו (אם כי לפעמים צריך לעמול הרבה עד שמוצאים את המקום הנכון לפי שורש הנשמה כידוע על החידושי הרי"ם והמגיד מקאזניץ זיע"א ועוד צדיקים שהלכו מצדיק לצדיק עד שמצאו את רבם) ומשם הוא יונק את חיותו, כי שם הוא מתחבר אל דיבורי התורה והם מתאחדים עמו כי זהו הרב שלבו חפץ וזהו ה'ד' אמות שבארץ ישראל שלו.

לפעמים יכולים לראות חסידים

שמתלהבים מאיזה דיבור ששמעו מפני הצדיק ולידם עומד אחד שקשור לחצר אחרת ובוהה בהם בתימהון להתלהבות מה זו עושה. הטעם לזה כי אותיות התורה הם רק כלים לקבלת האור הפנימי של התורה, ולכן יתכן שהאותיות תהיינה אבל האור לא יהיה, כי כדי שיבוא האור צריך להתחבר ולהיכנע אל הצדיק באופן שהכלי יוכל לקבל את האור.

וכך רצה הקב"ה שיתחלקו בני ישראל לשבטים ושכל אחד יינוק את חיותו מד' האמות שלו בארץ ישראל, ומאותו רב שלבו חפץ לפי שורש נשמתו, ואל לו להחליף ח"ו.

חפץ ה' בידם יצליח

ומכאן אנו באים אל מצבם של בני הנוער, בחורי החמד, אשר כל עתידם עדיין לפניהם, ומה לעשות והמציאות היא שמכתיבים להם מה ללמוד ואין נותנים להם את הבחירה ללמוד מה שלבם חפץ, ומציאות זו גובה מחיר מאוד יקר וכל אחד יודע זאת. ובכן, מה שאנו כאבות יכולים לעשות, הוא ליתן להם מקום ללמוד מה שלבו חפץ, והרי ישנם זמנים הרבה שבהם אינם מוכרחים ללמוד את לימודי הישיבה, אם זה בין הסדרים ואם זה בין הזמנים ואם זה שבתות וימים טובים.

נעודד אותם אפוא ללמוד בזמנים אלו את מה שלבם חפץ ויעזור ה' שימצאו את חיבורם בתורה. אין צורך לשנות סדרי בראשית, אלא לשים על כך את הלב וכל ערום יעשה בדעת, ובכך נרוויח נשמות רבות.

ללמד את הבנים ואת התלמידים לפי מה שלבם חפץ

דכלה, כשדורשים בהלכות הרגל, הדין הוא להיפך, כי אז משועבד הרב לתלמידיו מפני שהוא מחויב ללמדם הלכות הרגל.

וראה בט"ז (או"ח ריש סימן תכ"ט) שדן אם מדינא דגמרא דורשים בהלכות הרגל שלושים יום קודם החג או רק בתוך החג עצמו, וכתב שהוא נוגע להלכה למעשה לענין האי דינא, כי אם דורשים בהלכות הרגל שלושים יום קודם החג, נמצא שהרב משועבד לתלמידיו לענין שאלה בבעלים במשך כל שלושים הימים שלפני החג, ואם אין דורשים בהלכות הרגל אלא בתוך החג עצמו, נמצא שהרב משועבד לתלמידיו לענין שאלה בבעלים רק בתוך החג עצמו.

מעשה רב

מסופר על הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זיע"א שהיה מצווה לתלמידיו הצדיקים הגה"ק ה'דברי חיים' מצאנו והרה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א לעזור לרבנית ויקלפו תפוחי אדמה בכיתו, לכבוד פסח. פעם אחת נכנס אל החדר שבו עמדו וקילפו את תפוחי האדמה, וכשלא שמו לב, שלח את ידו, לקח סכין אחת מהסכינים שהיו שם והחביאה. אחר פנה אליהם וביקש מהם שימנו את הסכינים ויראה אם אינה חסרה אחת מהן. מנו וראה שחסרה סכין אחת. אמר להם רבם הרה"ק מראפשיץ זיע"א: "אם כן אתם מחויבים בתשלומין". טענו התלמידים: "הלא בשלושים יום של קודם החג הרב משועבד לתלמידיו, אם כן

שיעבוד הרב לתלמידים

הנה במסכת בבא מציעא (צז, א) מבואר שהשואל אע"פ שהוא חייב באונסין מפני שכל הנאה שלו, מכל מקום אם היה בעליו עמו בשעת שאלה, דהיינו שהמשאיל שימשו אז, הרי הוא פטור מתשלומין. ומסופר שם שרבא אמר לתלמידיו שמקרי דרדקי נחשב כבעליו עמו ולכן אם ישאלו זה מזה בשעה שהרב לומד עם תלמידיו, השואל יפטר מתשלומין.

התלמידים הבינו בכוונת דברי רבם שהמלמד משועבד לתלמידיו, ולכן אמרו לו: שאיל לן מר – רבינו שאול לנו לעשות מלאכתנו ואם ישאיל להם דבר מה ויאנס יפטר מתשלומין. אמר להם רבא: וכי רוצים אתם להפקיע ממני את ממוני?! התכוונתי לומר שאתם משועבדים לי כי אני נהנה גם כן במה שאני מלמד אתכם כי בכך אני משמר את תלמודי, ומלבד זאת הלא יכול אני לשנות ממסכת למסכת כפי רצוני, ואילו אתם אינכם יכולים לעבור למסכת אחרת לפי רצונכם.

ומסקנת הגמרא שם, שתלוי באיזה תקופה בשנה עומדים. בכל ימות השנה התלמידים משועבדים לרבם, שהרי הוא יכול לבחור איזו מסכת ללמדם והם אינם יכולים לבחור איזו מסכת ללמוד מפי רבם, ולכן אם ישאל הוא מתלמידיו איזה חפץ ויאנס, יפטר מתשלומין, ואם ישאלו הם מרבם ויאנס יתחייבו בתשלומין. אך ביומא

למעשה מתחלפות עם חילוף הדורות, ומה שהיה נוגע למעשה בדורות עברו אינן נוגעת למעשה בדורות שלנו, וכמו למשל, הלכות מליחת העופות אשר בכל הדורות היו נוגעות למעשה לכל בית בישראל, ובדורות שלנו אין הוא נוגע כל-כך כי המציאות השתנתה ואין כמעט משפחות בישראל שמולחות עופות בעצמן.

וכן יש להביא דוגמא מהפולמוס שהיה בזמנו בפולין, כאשר המלכות גזרה שבני ישראל ישנו את מלבושיהם, והתעוררה מחלוקת בין הצדיקים אם יש למסור על כך את הנפש או לא, והנה קם הצדיק הרה"ק רבי אברהם מטשעכנוב זיע"א והורה ללמוד בכל בתי המדרשות הלכות קידוש ה' בטענו שכיון שהוא שעת השמד יש למסור על כך את הנפש. הא לנו הלכות שלא היו נוגעים למעשה ולפתע התעוררו לתחיה ונעשו נוגעים להלכה למעשה.

בתחבולות תעשה לך מלחמה

ונמצא שבכל דור ודור צריך להיות מוכן ולברר היטב איזה הלכות נוגעות ביותר למעשה, וזאת כדי שיוכלו בני הדור לדעת את המעשה אשר יעשון ולהיות יהודים כשרים העובדים את ה', כי מי שאינו יודע את ההלכות הנחוצות אינו ואינו לנפשו, וכלשון הספר 'ערכי נחל' (שלה דרוש ד): הנה אדם שהוא עם הארץ הוא לו מכה גדולה מאוד, כי אמרו רז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, והם מלחמת היצר הרע, ונודע במחנות המלחמה צריך לשניהם כלי זיין, ואז פעמים זה יגבר ופעמים זה יגבר, משא"כ אם מחנה אחת אבדו כלי זיין שלהם ודאי מיד יבוא אליהם

אנו פטורים מתשלומין מפני שהיה כאן שאלה בבעלים". והיו הצדיקים הקדושים, הרב ותלמידיו, מפלפלים ביניהם בדיני שאלה בבעלים עד שהאיר השחר...

תלמוד המביא לידי מעשה

והנה ממה שראינו שהרב משועבד לתלמידיו ביומא דכלה מפני שהוא מחויב ללמד לתלמידיו את הלכות הרגל, אנו רואים שהחובה על הרב ללמד לתלמידיו את ההלכות הפשוטות כדי שידעו את המעשה אשר יעשון ויגדלו יהודים כשרים. וכבר פסק כן בעל שו"ע הרב לענין כל אדם שאינו יכול להספיק ללמוד את כל חלקי התורה שיבחר בחלקים אלו אשר נוגעים לו ביותר למעשה. וזה לשונו (הלכות ת"ת פ"ב ה"ט):

אך אדם כזה מאחר שאינו יכול ללמוד דברי תורה הרבה מאוד, צריך שיהיה כל לימודו בלימוד המביא לידי מעשה, שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצות כהלכתן וליזהר מליכשל באיסורים חס ושלום, והם דברים שאי אפשר לישאל תמיד לחכם המורה שבעיר או שלא יהיה יודע לישאל ולהסתפק כלל אם לא ילמדם תחילה, דהיינו רוב אורח חיים, כמעט כולו, ומיעוט יורה דעה, ומעט באבן העזר וחרשן משפט, כל הלכה ברורה בטעמה מהתלמוד ומפרשיו כמו הרא"ש או הב"י לפחות ולחזור עליהן לעולם... ולימוד האגדות מביא גם כן לידי מעשה להתבונן מתוכן מוסר השכל... ומי שלא הגיע למידה זו, ילמוד בספרי מוסר שנבנו דבריהם על המדרשים וההגדות ומאמרי הזוהר.

הלכות שבכל דור ודור

ואולם הרבה מן ההלכות הנוגעות

שבעים דרכים לתורה

ובכן, כפי שהיצר הרע משתנה מדור לדור, כן אנו בני ישראל צריכים לשנות את כלי מלחמתנו מדור לדור בהתאם ליצר הרע של אותו דור. ויש לנו ללמוד לקח מהמדינות השונות על פני כדור העולם, שמשנות את כלי מלחמתן ואת התחבולות שלהן במלחמה לפי סוג האויב ולפי סוג כלי המלחמה של האויב.

וכן לימדונו רבותינו הצדיקים שבכל הדורות, שהגם שאנו מאמינים באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ושאי-אפשר לזוז מקוצו של יו"ד מן התורה הקדושה, מכל מקום הדרך המוליכה אל האמת משתנית לפי מצב הדור.

ולמשל: הלא בכל הדורות עסקו הרבה מאוד בתעניות וסיגופים, וכן היו הספרים מלאים וגדושים בתיקוני התעניות ובמספרי התעניות שצריך לכל חטא וחטא. ויהי היום וקמו הבעש"ט ותלמידיו והורו להפסיק לגמרי עם התעניות והסיגופים, אלא להתחיל לעבוד את ה' מתוך שמחה וחדווה ולהרבות בעשה טוב ובלימוד תורה ברציפות ובאמירת תהלים ועל ידי כן דווקא יבואו אל התכלית. ומפורש הוא בספרי הצדיקים שהוא מחמת ירידת הדורות, כי לפי מדרגת הדורות האחרונים לא יבוא בשום אופן אל התכלית באמצעות התעניות והסיגופים כי אם באמצעות השמחה ועשה טוב.

הרי שבעים פנים לתורה ושבעים דרכים לתורה, באים הצדיקים שבכל דור ובותרים את הדרך המתאימה לאותו דור כדי שבני דורם יוכלו לנצח את יצרם ולעלות אל הר ה'. ולכן שתל הקב"ה בכל דור ודור

מחנה השניה והכהו עד לא נשאר פליטה. כך הוא העם הארץ שאין לו תורה שהוא כלי מלחמה נגד היצר הרע, והיצר הרע הוא איש מלחמה מנעוריו, ודאי זה ניזק מהיצר הרע תדיר, עכ"ל.

ואם אמנם כל תורה שהאדם לומד נחשבת לו ככלי זיין, בין אם זה הלכות שילוח הקן ובין אם זה הלכות שכיב מרע, אבל הדבר ברור שהכלי זיין הנחוצים ביותר הם חלקי התורה הנוגעים לו להלכה למעשה כאמור.

והנה כפי שההלכות הנוגעות למעשה מתחלפות במשך הדורות, כמו כן היצר הרע מתחלף, והיצר הרע שהיה בדור העבר כבר אינו בדור שלנו, ולהיפך היצר הרע שיש בדור שלנו לא היה בדור העבר. ומבואר בספרים שיש בזה תועלת גדולה, כי עם כל יצר הרע שנוולד ועם כל חושך שנוצר, נברא אור גדול על-ידי בני האדם הלוחמים עמו.

שמעתי פעם מהגה"צ רבי מרדכי זילבער שליט"א מתולדות יהודה סטוטשין שאמר כדברים האלה: הנה אנו רואים שדרך החינוך המתאימה בדורנו, היא זו המיוסדת על "ימין מקרבת", ולא זו המיוסדת על "שמאל דוחה". והנה לפעמים אנו סבורים לומר שזה מצב של בדיעבד, כי מה נעשה והנפשות חלשות היום ואם אומרים היום לילדים מילה אחת של ביקורת (Criticism) מיד הם נפגעים עד עמקי נפשותיהם. אין לנו ברירה אפוא אלא ללטרף אותם וכולי האי ואולי. אך לא! אין הדבר כן כלל וכלל! הקב"ה עשה כן בכוונה תחילה כדי שאנו ההורים נהיה מוכרחים למסור את התורה באהבה ובחיבה כי זה רצונו בעקבתא דמשיחא.

לעסוק בעניינים שאינם נוגעים למעשה! ?
 והנה ה'שרף' מקאצק זיע"א כבר אמר
 על דברי החובות הלכות אלו שאינם נוגעים
 היום למעשה, וכפי שהובאו דבריו בספר
 "אמת ואמונה" (אות תרסב) וזה לשונו:
 "זאת היתה בימיהם שהיו נשמות גבוהות
 וגופים טהורים בלי ערכוב מהבל עולם הזה,
 היה בידם להידבק בקדושתו יתברך בעומק
 המחשבה לחוד עד למעלה. אבל בדור הזה
 שהוא עקביים כנגדם, ואשר על זה הוא נקרא
 עקבתא דמשיחא, וכל אדם נתערב בעולם
 הזה וטח מראות עיניהם מהשכל לבותם,
 בלתי אפשר להגיע גם להתעוררות הנפש אם
 לא בעסקו דווקא בהלכות גירושין וכדומה
 שמשמש בתורה הקדושה למצוא בה טעם".
 וכדברי השרף מקאצק יש גם בשם מרן
 החתם סופר זיע"א².

מוזה ומוזה אל תנח ירך

שמענו מדברי ה'שרף' מקאצק ככל
 האמור, שהדרכים לעלות אל ה' וכלי
 המלחמה לנצח את היצר משתנים כולם לפי
 מצב הדור, ולפעמים ישתנו אחרי שנה
 ולפעמים אחרי חודש ולפעמים אחרי שבוע,
 כי מה לעשות והיצר נשתנה. נמצאנו אומרים
 שברור הדבר כי התורה תביאנו אל התכלית,
 אך על איזה חלקים צריך להדגיש יותר
 משאר החלקים, בשביל זה אנו זקוקים
 לצדיקים שיורו לנו איזה חלקים יובילו
 אותנו לפי מצב הדור אל התכלית ועל חלקים
 אלו נדגיש.

ואמנם ברור כשמש בצהרים, שאפילו
 לדברי השרף מקאצק ובעל חתם סופר

צדיקים אחרים, וכפי שכבר גילה לאדם
 הראשון דור דור ודורשיו, כי את הדרכים
 הראשונות כבר סללו וכבר תיקנום, ועכשיו
 שנתעוררו ניסיונות חדשים, צריך צדיקים
 חדשים שיבחרו דרכים חדשים, ילכנו
 חלקים אחרים בתורה ויאירו אותיות אחרות
 בתורה.

ליבון הסוגיות מול הלכה למעשה

ידועים דברי בעל 'חובות הלכות'
 בהקדמת ספרו: "ונשאל אחד מן החכמים
 על שאלה נכרית מענין דין הגירושין, והשיב
 את שואלו: אתה האיש השואל על מה שלא
 יזיקנו, אם לא ידענו, הידעת כל מה שאתה
 חייב לדעתו מן המצוות, אשר אינך רשאי
 להתעלם מהם ואין ראוי לך לפשוט בהם, עד
 שנפנית לחשוב בשאלות נכריות, אשר לא
 תקנה בידיעתן מעלה יתירה בתורתך
 ואמונתך, ולא תתקן בה מעוות במידות
 נפשך! ? והנה אני נשבע, כי מחמש ושלושים
 שנה אני מתעסק במה שצריך לי ממצוות
 תורת, ואתה יודע רוב טרחי בעיון רוב
 הספרים אצלי, ולא פנית לבי למה שפנית
 לבך לשאול עלי. והאריך להוכיחו ולביישו
 על זה".

זעק בעל "חובת הלכות": הלא אין
 יום שאין עוברים על האדם ניסיונות של
 אמונה וביטחון הכלולים במצוות עשה
 דאורייתא "אנכי ה' אלוך", אין שבוע ואין
 חודש שאין עוברים עליו ניסיונות של דיני
 ממונות ועניינים שבין אדם לחבירו, וכי אין
 כדאי שיתבונן באלו, כדי שיוכל ללכת
 בפרוזדור המוליך אל הטרקלין, בטרם יפנה

² הובאו דבריו בליקוטי חתם סופר ב'חובות הלכות' מהדורת 'אבן ישראל'.

מנהל חדש והוא מחליט שבכתה ו' יותר טוב ללמוד לימודים אחרים, מה עושה מלמד זה? הוא מתחיל להתווכח, ומדוע? כי קשה לו מאוד, שהרי השקיע רבות ועתה יצטרך להשקיע מחדש. הנגיעות שלו הן אלו שמוליכות אותו.

כן הוא ממש לענייננו. אנו כבר התרגלנו כשחינכנו את הבנים הראשונים לנוסח אחד של דיבורים, ולפתע אנו מגלים שעל הבן הקטן שלנו אין דיבורים אלא משפיעים מאומה. תחת אשר נתחיל להתמרמר ולהתווכח, נצטרך להתחיל לחשב מהלך חדש ולחשוב איזה דברי תורה ואיזה דרכים בתורה ישפיעו על נפש בנינו, וכשנעשה כן נגלה חלקים חדשים בתורה אשר לא היו מוכרים לנו ואז אנו נרוויח מזה כי נקנה שלמות בנפשנו, ויהיה זה בבחינת "מתלמידי יותר מכולם".

לימוד באופן משפיע ומקבל

הלא שלמות הלימוד היא דווקא על-ידי רב ותלמיד - משפיע ומקבל, וכמו שאמרו בשם ה'חתם סופר' זיע"א שמתעם זה התחיל רבינו הקדוש כמעט את כל מסכתות הש"ס בהלכה כזו אשר כדי להבינה צריך להיות בקי תחילה בכמה וכמה הלכות מאותה מסכת, וכמו למשל "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה" שהתלמיד צריך לדעת תחילה מה זה מבוי ומה זה לחי כדי שיוכל לדין בשאלה זו, כל זה כדי שיוכרח האדם ללמוד מפי הרב ולא יוכל ללמוד לבדו, כי רק מפי רב יגיע לשלמות.

כן מובא בספר 'חמדה גנוזה' שהגה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זיע"א למד

זיע"א, שהדרך לעלות היום אל ה' הוא על-ידי ליבון התורה ולימוד קצות ונתיבות, עם זאת יש עוד חלקים בתורה שמוכרחים לעסוק בהם, כי בלאו הכי, קשה מאוד שהקצות והנתיבות יועילו לנשמת האדם. ולכן היה הבעש"ט הק' זיע"א מורה לתלמידיו שיתבוננו רבות בענייני השגחה פרטית, ויבחנו את עצמם על כל צעד ושעל עד היכן אמונתם בהשגחה פרטית מגעת, והאם הם מאמינים שהקב"ה יכול לברוא באר מים ברגע זה בארץ יבשה, ויתבוננו בכל אשר נעשה עמהם להבין ולהשכיל מה הקב"ה רוצה מעמם וכיצד יוכלו להתקרב על ידם אליו. כל אלו הם חלקים בתורה שאי-אפשר בלעדיהם.

ילמד לבנו ותלמידו את מה שלבו

חפץ

ועתה ניקח בידינו את כל האמור ונלמוד ממנו לענין חינוך הבנים והתלמידים כדי שיהיה הלימודים שאנו מלמדים אותם בבחינת "מה שלבו חפץ". נדע שמה שהיה נכון לפני שנתיים כשחינכנו את בנינו הגדול, אינו נכון כלל להיום כשאנו באים לחנך את בנינו הקטן, כי היצר הרע משתנה והניסיונות מתחלפים, ודברי התורה שהיו מלהיבים את הנוער לפני שנתיים כבר אינם פועלים את פעולתם היום, והיום צריכים לדברי תורה מסגנון אחר.

כמה פעמים יש שהמלמד השקיע רבות בדפי לימוד לפני עשרים שנה ואינו מוכן בשום אופן שיזווג אותו ממקומו. הוא יודע בדיוק רב היאך ללמד פרק השואל והיאך להסביר לתלמידיו את המשניות, הוא בקי בהם בעל פה ואינו צריך להכין אפילו לפני השיעור. והנה ביום מן הימים מתמנה

הדיבורים שיתיישבו על לבו ומה יעוררו אותו לעבודת ה', ודיבורים אלו אנו צריכים להעביר להם, ואז נהיה בבחינת משפיעים ונקנה לעצמנו שלמות גדולה.

צא וראה מה שכתוב במדרש רבה (שיר השירים ד, יא) על הפסוק "דבש וחלב תחת לשונך": ר' אלעזר אומר כל מי שהוא אומר דברי תורה ברבים ואינן ערבין לשומעיהן כסולת זו שצפה על גבי נפה, נוח לו שלא אמרן. ר' יוסי אומר כל מי שאומר דברי תורה ברבים ואינן ערבין על שומעיהן כרבש זה שבא מצוף, נוח לו שלא אמרן. רבנן אמרי כל מי שאומר דברי תורה ברבים ואינן ערבין על שומעיהן כרבש וחלב המעורבין זה בזה, נוח לו שלא אמרן.

ודבר זה נראה בחוש, שכאשר אומרים לתלמידים ומלמדים לתלמידים דברים שאיננו לפי סגנונם, אין הם פועלים עליהם מאומה לטובה כי אם להיפך ח"ו. הרי לא חסר חלקים בתורה שאפשר לדבר עליהם עם הבנים והתלמידים. אפשר לדבר עמהם בלי שיעור על כוח התפילה ועל השגחה פרטית, על אמונה וביטחון, על יסורים – מה זה יסורים ולמה באים יסורים. אפשר להביא להם פרפראות נאות, עובדות וסיפורים. אפשר לדבר על כך שישראל אע"פ שחטא אין נשמתו נפגמת ושהקב"ה אוהבו בכל מצב שהוא.

בחברותא עם גיסו בעל 'מנחת חינוך'³. פעם אמר הגה"ק מצאנו לבעל מנחת חינוך: דעתי שאין טוב שנלמד כך בחברותא כי זה יאמר כך וזה יאמר כך, אלא צריך שיהיה באופן של רב ותלמיד. קיבל עליו הגה"ק מצאנו להטות אוזן בלימודים ולמנות עליו את ה'מנחת חינוך' לרב שישפיע עליו מאור תורתו. והאמת היא שאפילו בלימוד בחברותא, צריך שיהיה על-ידי משפיע ומקבל, כי אם אין משפיע ומקבל אין הלימוד מגדל פירות. ועומק הדבר, כי כן הוא סדר כל העולמות לבוא על-ידי משפיע ומקבל, וכשיש משפיע ויש מקבל אזי יוצא מהם דבר חדש כידוע.

דבש וחלב תחת לשונך

והנה העברת התורה מן המשפיע אל המקבל נעשה על-ידי שהמשפיע מעורר את לב המקבל, הוא פותח לו פתח של אור וגורם לו להבין באור חדש את הליכות חייו ואת דרכי ה'. וכדי שיעשה כל זה, צריך המשפיע לדעת מה הם הדיבורים שהם בבחינת "לבו חפץ" אצל המקבל, כי אם ידבר דיבורים שאין לב המקבל חפץ בהם, לא ישפיעו הדיבורים על לבו כלום. ואם כן אנו חוזרים שוב אל מה שאמרנו, שכשאנו באים להשפיע אל נפש בנינו ותלמידנו, אנו מוכרחים לחפש בחיפוש אחר חיפוש לדעת מה הם

³ הגאון רבי יוסף באב"ד היה חתן הגאון הרב אריה לייבוש האלבערשטאט אביו של הגה"ק ה'דברי חיים' זיע"א. עדות ללימודים בצוותא הוא מביא שם ממה שכתב במנחת חינוך מצוה רפ"א: ודברים אלו הגדתי בימי חורפי לפני כמה גדולי ישראל וקלוסהו... וכמדומה ששמעתי כן מגדול אחד. ונמצאו דברים אלו ממש המבוארים שם בשו"ת דברי חיים. ועוד הוא מביא שם מכתב של בעל 'דברי חיים', שם הוא כותב שכאשר היה לומד עמו בחברותא היה רוקד עמו מרוב חדות הלימוד.

בדרכי ישרים כל חייהם, וברור כשמש שאם זה יהיה הרוח בין הורי התלמידים, זה ישפיע גם על הישיבות.

בשבעה עשר בתמוז הארכנו לבאר שעל-ידי שבירת הלוחות הוריד משה את חיצוניות התורה ממדרגתה והתאימה למדרגת ישראל לאחר חטא העגל, ועל זה אמר לו הקב"ה – יישר כוחך ששברת! אמור מעתה: כל אחד מאתנו שיעמול לחפש מה הם חלקי התורה שנפשות בניו ותלמידיו משתוקקות להם ומה הם הדיבורים שיאירו את ליבותיהם ויקרבו אותם לבוראם, יאמר לו הקב"ה יישר כוחך!

הגדוים צמאים לדבר ה'

הלא דיבורים כאלו חסרים כל-כך בדורנו, וכשאומרים אותם לבחור, הוא תופסם בשתי ידיים. כפי שהרמ"ם מתאספים בכל הישיבות מדי חצי שנה להחליט איזו מסכת נלמד בזמן הבא, כמו כן יש להם ולהורים להתאסף בכל עת ובכל זמן לטכס עצה מה להשמיע לבחורי החמד, אלו דיבורים של חיזוק, הכל לפי המצב והזמן ולפי היצר הרע המתחדש. גדולי ישראל מתחננים שנשמיע לבחורים ענייני אמונה וביטחון והשגחה פרטית כדי שיוכלו ללכת

ירידה למדרגת המקבל לצורך עלייתו

לטעון: אם נשפיל את עצמנו הלא יחשבו התלמידים או הבנים שאנו מסכימים להבליהם ולא יתאמצו להתרומם מעט. מוטב שנישאר למעלה וכך ישיקפו הם עלינו ויתאמצו לבוא עד אלינו.

כביכול הרבין את עצמו

ובכן הבה ונחזור אל מעמד הר סיני, שהרי כן אמרו חכמים שנלמד מכל הפרטים שהיו אצל מעמד הר סיני כיצד עלינו למסור את התורה לבנינו אחרינו, והודעתם לבניך ולבני בניך, כפי שהיה ביום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב.

והנה אחד מהפרטים שהיו במעמד הר סיני, הוא מה שכתוב 'וירד ה' על הר סיני', ואיתא ב'פסיקתא' והביאו ה'חזקוני' (שמות לג, יא): איני יודע אם הגבוה השפיל עצמו או השפל הגביה עצמו, אמר רבי יהושע כביכול הגבוה הרבין את עצמו, כדכתיב וירד ה' בענן. ובספר הקדוש 'בית אהרן' איתא שכאשר הקריא בפניו בנו הרה"ק רבי אשר זיע"א את דברי הפסיקתא, קרא ואמר: החייתני בני, כי אם היה מצטרך הנמוך להגביה את עצמו, מה תקנה יש לנו, אבל אם הגבוה הנמיך את עצמו, זה עיקר חיותנו.

והלא זה היה כל מושג נתינת התורה. הקב"ה נטל את התורה שהיא גבוה מעל גבוה והורידה לעולם הזה אשר הוא נמוך ממנה באלף אלפי אלפים וריבי רבבות מדרגות, ואף המלאכים כשראו דבר זה שאלו: מה אנוש כי תזכרנו? תנה הודך על

אין לך דור שאינו נמוך מקודמו

בשיעורים הקודמים דובר על הצורך ללמוד מה שלבו חפץ דווקא, וכן דובר על שדרכי הלימוד משתנים בכל דור לפי מצב הדור וניסיונותיו, ותוך כדי הוזכר הצורך להנמיך מעט ולרדת למדרגת הבן או התלמיד. והנה נשתדל בע"ה להרחיב מעט בדבר זה האחרון, שהמשפיע צריך להשפיל את עצמו אל מדרגת המקבל. ואכן לפעמים יש קושי גדול בדבר, שהרי כן עשה ה' שתהיה ירידת הדורות ואין לך דור שאינו נמוך מקודמו, וקשה לו למשפיע שנמנה על בני הדור הקודם להשפיל את עצמו אל בנו או תלמידו שנמנה על בני הדור החדש.

וכבר שמעתי מאדם חכם שהיום הדבר נעשה קשה יותר מאי פעם, כי אם פעם היה נראה חילוק בדעות רק בין ילד קטן לבין זקן בן שבעים, היום כבר נראה חילוק עצום בין אברך בן עשרים לבין אברך בן שלושים וחמש. הוי אומר: בכל חמש עשרה שנה נעשית ירידה נוספת.

ומלבד קושי זה שהוא קושי נפשי לרדת אל מדרגת הבן והתלמיד, עוד יש שמסופקים בדבר זה באמרם: וכי אפשר שכל פעם נצטרך לרדת אל שפל המדרגה בשביל תלמיד זה? הלא אם נעשה כן כבוד התורה מה תהא עליה? מן הדין שהתלמיד עצמו יבין שהוא צריך להגביה את עצמו ולהתחיל להתנהג כפי מה שההורים והמורים תובעים ממנו! ויש המוסיפים

אף הקב"ה גוחן אלינו ויכולים אנו להתקשר בו. וכבר נמצא כן בגמרא (ב"מ נט, א): איתתך גוצא גחין ותלחוש לה [אשתך נמוכת קומה, גחון ולחש לה]. וכתבו ספרי החסידות⁴ שזה בא ללמד כי אף הקב"ה שהוא המשפיע גוחן אלינו המקבלים כדי להשפיע עלינו תורה ומצוות.

מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו

עוד מסופר על הרה"ק בעל "תפארת שלמה" מראדאמסק זיע"א שלאחר ששמע שאצל הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זיע"א חוגגים את חג השבועות ברוממות גדולה מאוד עד שאפשר לחוש שם ממש את מעמד הר סיני, חשקה נפשו לנסוע אליו לחג השבועות. קם ונסע לקאזמיר לחג השבועות, וכשהשיט את ידו לשלום לרבי מקאזמיר, החזיר לו הרבי מקאזמיר שלום, ואמר לו: "שלום עליכם צאתכם לשלום".

שאל אותו הרבי מראדאמסק: "מדוע יצווה עלי הרבי לשוב למקומו, הלא חפץ אני לחגוג את יום השבועות בין אנשים בני עלייה, וכי מחויב אני לחגוג אותו בין אנשים פשוטים?!" אמר לו הרבי מקאזמיר: על הפסוק (שמות יט, יד) "וירד משה מן ההר אל העם" פירש רש"י: "מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם", ויש לתמוה: וכי עסקי מסחר היו לו למשה עד שהפסוק צריך להודיע לנו שלא הלך אליהם?! אך החשובה היא שמשה רבינו לאחר שקיבל את כל סודות התורה מאת ה' בהיותו על ההר, ביקש ללכת אל אהרן אחיו ולחזור עמו על כל אותם סודות נשגבים, אך

השמים! כי לא יכלו לסבול זאת, שתורה קדושה זו תינתן ליושבי העולם השפל. אבל זה דייקא היה רצונו יתברך, להשפיל את עצמו אל העולם השפל הזה ובכך להעלותנו אל רום המדרגות – וירד ה' על הר סיני.

ומעתה אף אנו מצווים להתנהג כן עם אלו שאנו באים למסור להם את התורה ולהשפיע עליהם מאורה, שהרי כפי האמור אנו מחויבים ללמוד ממעמד הר סיני, וכפי שאנו לומדים ממנו שצריך ללמוד באימה ביראה ברתת ובוזיע, כן אנו מחויבים ללמוד ממנו דבר זה.

איתתך גוצא גחין ותלחוש לה

מסופר על הרה"ק רבי דוד מטאלנא זיע"א שפעם לפני הדלקת נרות חנוכה עמד לידו חסיד אחד גבה קומה. הסתובב אליו בטרם הדליק את הנרות ושאל: "אמור נא! אשתך אף היא גבהת קומה כמוך?" החסיד שהיה נבוך משאלת הצדיק השיב בשפה רפה: "לא". והצדיק לא הרפה: "ומה אתה עושה אפוא כאשר אתה רוצה ללחוש לה דבר מה מבלי שישמעו אחרים?". "אני גוחן אליה" - השיב החסיד - "ולוחש לה באזנה". כיון ששמע זאת הצדיק, נתלהב מאוד והתחיל להדליק את הנרות.

כשיצא החסיד לאחר מכן לשאול את אחד מזקני החסידים לפשר כוונת הצדיק, נודע לו כי קשה היה לו לצדיק היאך יוכל לגשת לקיים מצות ה' ולהתקשר בו על ידה, והלא נמוך הוא כל-כך לגבי הקב"ה. וכיון ששמע תשובה זו, כי הבעל גוחן אל אשתו כדי ללחוש לה, נתלהב עד מאוד, באמרו כי

⁴ ראה אוהב ישראל חנוכה בסופו, שרמוז כאן סוד הדלקת נר חנוכה למטה מעשרה.

ה' כמקרה אשר קרה לדורו של חנוך ודור המבול. הניסיון הזה לימד את אברהם אבינו ע"ה כי טוב לאדם למעט בהשלמת נפשו למען רבות כבוד ה' למעט את מורדיו ולהרבות עבדיו ויודעיו, כי מה יתן ומה יוסיף האדם אם יוסיף מלאך אחד על אלפי רבבות מלאכי מעלה, הלא ה' בורא וממציא כהנה וכהנה חדשים לבקרים...

והאותו במידה זו מראה אהבתו אל ה' ביתר שאת וביתר עוז, כי מדרך האוהב את המלך להתאמץ ולהשתדל בכל האפשר להכניס בני אדם תחת עול מלכותו ולהרבות לו עבדים כיד המלך, ויען כי זכה אברהם אבינו ע"ה למידה זו טרם ציוה ה' עליו רק משכלו ומדעתו, עמד בראש כל חוצות, בנה מזבחות וקרא בשם ה', העמיד תלמידים הרבה... לכן לו יאה להיקרא אוהבו של המלך יתברך שמו – זרע אברהם אוהבי. עד כאן לשונו הזהב של רבינו החתם סופר זיע"א.

כך היה מכניסם אל תחת כנפי השכינה

אברהם אבינו ע"ה היה מכניס אורחים לביתו, לא הטיף להם מוסר ולא פלפל עמהם בדברי תורה, אלא כיבדם במאכל ומשתה, ורק כשבאו להודות לו, אמר להם: וכי לי אתם מודים?! תנו תודה למלך מלכי המלכים הקב"ה שברא מאכלים אלו ומשקים אלו! וכך מתוך מדרגתם השפלה היה מעלה אותם ומכניסם תחת כנפי השכינה.

יתירה מזו: אנשים אלו שאברהם אבינו ע"ה הכניס אותם תחת כנפי השכינה, לא נודע עליהם שנתמנו לראשי ישיבה, וגם לא מסתבר שנעשו בעלי מדרגה, שהרי מיד

הוא לא עשה כן, הוא לא פנה אל עסקיו, אלא הלך אל העם כדי ללמדם את הלכות התורה לפי מדרגתם.

חיבה יתירה נודעת לאברהם

וזה לשונו הזהב של מרן ה'חתם סופר' זיע"א בהקדמתו לשו"ת חלק יורה דעה: הנביא אומר (ישעיה מא) ועתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי, ולמה זה חיבה יתירה נודעת לאברהם אבינו ע"ה משאר אבות העולם שקרא אותו המקום בשם אוהבו? ברור ענין זה נודע לנו ממאמר הש"ת (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו' [ידעתיו פירש רש"י לשון חיבה], הורה בזה כי נפלאה אהבת ה' לאברהם אבינו ע"ה על שלימד דעת את ה' וקרובם לעבודתו, והיא שעמדה לו יותר מכל מעשה הטוב וזכות הנפש אשר היה לו לעצמו, כי באמת גם לפניו היה היו יחידי סגולה אשר ידעו את ה' ודעת דרכיו יחפצו ובאהבתו ישגו תמיד. מי לנו גדול מחנוך אשר מעוצם תשוקתו ודבקותו בה' נתפרדה החבילה, חברת ארבעה היסודות, חדל מהיות אדם ונתעלה להיות כאחד מצבא מרום במרום העומדים את פני המלך לשרתו [ואיננו כי לקח אותו אלוקים], ולא מצינו באברהם אבינו ע"ה שנזדכך עפרוריותו כל כך, אך לא מצד פחיתות וחסרון נפשו לא הגיע אל המעלה הזו, לא! כי אם אברהם אבינו ע"ה היה עושה כאשר עשה חנוך לבורד עצמו מחברת בני אדם, היה מתעלה גם הוא להיות ממלאכי א-ל, ואשר לא עשה כן, משום שהתבונן בחכמתו כי לא באלה חפץ ה' שישלים האדם את נפשו לבד ואת אנשי דורו ישאיר אחריו תרבות אנשים חטאים ומכעיסים

חז"ל (תענית ז, א) "הרבה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולן". וביאור הדברים כי כשהאדם משפיל את עצמו לרדת למדרגת תלמידי, הגם שהוא מפסיד מצד הכמות, הוא מרוויח פי כמה וכמה מצד האיכות, שהרי הוא צריך להכין את לימודו בבהירות יותר גדולה כדי למסור אותו לתלמידיו, ואז הוא נעשה מחובר אל תורתו ותורתו מתאחדת עמו והוא זוכה להקראות חכם על ידי זה.

וזאת על-פי מה שכתב רבינו יונה על מאמר התנא באבות (פ"ד מ"א) "איזהו חכם הלומד מכל אדם", כי הנה לפי הפשט טעם הדבר הוא כי החכמה רבה כל-כך ואי-אפשר לרכוש את כולה על-ידי רב אחד, לכן צריך ללמוד מכל אדם כדי להגיע למידת החכם. אך רבינו יונה כתב כי טעם זה לא יתכן, שהרי גם אם למד האדם חכמה הרבה, הלא רחוק הוא מאוד מתכלית החכמה. והלא אנו שוחקים בלבנו מן הנערים שקוראים לעצמם חכמים בעבור שלמדו איזה ענין אחד של חכמה, ובאותה מידה ממש אנו יכולים לשחוק על עצמנו, כי גם אם למדנו כמה עניינים של חכמה מה הוא כנגד כל ים החכמה הקיים בעולם?

מבאר רבינו יונה, שהחכם נקרא מי שאוהב את החכמה ולא מי שקנה ידיעות הרבה, והוא מפני שהאוהב את החכמה נפשו מתאחדת עם החכמה וממילא הוא ראוי להקראות חכם, והסימן לכך שהאדם אוהב את החכמה הוא מזה שהוא לומד מכל אדם, מקטן כגדול בלי שום חשבונות.

כשינסה האב להסביר לבנו פרק ביראת שמים כדי למנוע אותו מלעשות איזה דבר שלא ייטיב עמו, ויראה שאין בנו קולט

המשיכו בדרכם לבוא למחוז חפצם. די היה לו לאברהם אבינו ע"ה שעוד ועוד אנשים יידעו את בוראם ויכירו את מי שאמר והיה העולם, ובעבור זה בלבד היה כדאי לו להפסיד משלמותו, ועל זה אמר הקב"ה – זרע אברהם אוהבי, כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו...

עבור מי מקבלים מגידי השיעורים עולם הבא?

סיפר לי יהודי מהיושבים כאן בין שומעי השיעור, שפעם היה אביו המשמש כמגיד שיעור באחת הישיבות אצל גאון אחד מגדולי דורינו זצ"ל, אמר לו הגאון: דע לך שיש שלושה מדרגות אצל הבחורים, מצוינים, בינונים וחלשים. בעבור העבודה עם המצוינים מקבל המגיד שיעור עולם הזה, שהרי תענוג גדול הוא עבורו לראות את השקעתו מצמיחה פירות, בעבור העבודה עם הבינונים הוא מקבל את משכורתו, ובעבור העבודה עם החלשים הוא מקבל את העולם הבא שלו, שהרי שם הוא מגלה את אהבתו לה' יתברך.

ומתלמידי יותר מכולם

הנה למדנו מכל אלה, שהאדם מחויב לוותר מעצמו ומשלמות נפשו כדי להשפיע לאחרים ולקרבם לעבודת השי"ת. ויש שיעלו בדעתם לומר שהוא מעין מסירות נפש, דהיינו שיש לו לאדם לוותר משלמות נפשו הגם שיפסיד בגלל כן, וכל זאת כדי לעשות נפשות לשמים. אולם הדבר פשוט שאין הדבר כן, כי לא יתכן לומר שהקב"ה סידר את העולם באופן כזה שלא יוכל האדם לבוא בו לשלמותו.

אכן הביאור הוא על-פי מה שאמר

בית אהרן' זיע"א: כשם שהקב"ה לכל כך רשב"י לכל ואפילו לפחותים. דווקא התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי לגודל קדושתו יכול להאיר אפילו לפחותים ממש ולעורר לבם להתקרב אל בוראם.

יסוד זה בכוחו ליתן חיזוק למי שצריך להשפיל את עצמו כדי להשפיע על אחרים, על בניו או תלמידיו, ביודעו שהקדושה אינה מוגבלת, ושגם בלומדו עם בנו את אותיות האל"ף ב"ת אין זה פחיתות כבוד עבורו ואין הוא מפסיד כלום מחמת כן אלא מרוויח.

תורת חסד על לשונה

עוד חשוב לזכור את דברי הגמרא במסכת סוכה (מט, ב), שהמלמד תורה לאחרים, עליו נאמר "תורת חסד על לשונה", כי החסד הגדול ביותר שהאדם יכול לעשות לחברו הוא בזה שהוא מלמדו תורה, כי בשונה מהשקייית כוס חלב ושאר מיני חסד שהאדם עושה עם חברו, כשהוא מלמדו תורה, הוא נותן לו דבר מה שייקחנו עמו לנצח נצחים.

צאו וראו מה שכתב מהר"י אבן שועיב⁵ בדרשה לשבת הגדול, שמטעם זה נקרא שבת זו שבת הגדול, משום שדורשים אז בהלכות הפסח לכל העם המתקבצים בהיכל, ובעבור זה היה נקרא גדול, מפני שהיו עושים חסד הנקרא גדול, דכתיב ותגדל חסדך וגו'.

ונמצא שכל אחד יכול לעשות כל שבת משבתות השנה ל"שבת הגדול", וזה על-ידי שישפיל את עצמו לדבר אל בניו

דבריו, ואז תחת אשר יכעס על הדור החדש וישתדל להחמיץ לו פנים, אשר כל אלה לא יועילו מלבד מה שיהפכו לו את בני מעיו, יקום וילבן היטב עם אנשים חכמים כיצד להתנהג עם בנו בבינה ובהשכל כדי שייטב לו באחריתו, יזכה על ידי זה להגיע לשלמות חרשה בבחינת ומתלמידי יותר מכולם.

במקום גדולתו שם אתה מוצא

ענוותנותו

עוד זאת יש לדעת שכלל גדולה הוא בעולם שהקדושה יכולה להתכופף. במקום גדלותו שם אתה מוצא ענוותנותו. הקדושה וכל ענפי הקדושה, כמו תורה ומוסר ויראת שמים, אינה חוששת מלהתכופף ולרדת למטה.

הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל שאל פעם בדרשתו: מה עדיף כדי לנוע ממקום למקום, משאית (truck) או אופנוע (motorcycle)? והשיב מיד: כל אחד יש לו מעלה וחסרון, עם משאית אפשר לשאת דברים רבים אך אי אפשר לנסוע בו בסמטאות צרות. מאידך עם האופנוע אפשר לנסוע בסמטאות צרות אבל אי אפשר לשאת עמו מאומה מלבד האיש הרוכב עליו.

אמר הרב פינקוס: כל זה הוא בגשמיות, אבל ברוחניות אין שום גבול, ואדרבה ככל שהאדם גדול יותר וקדוש, עליוי ובעל מדרגה, צדיק ועובד ה', כך הוא יכול לרדת יותר עד לסמטאות הצרות ביותר, אל האנשים הנמצאים בשפל המדרגה ולהעלותם אל ה'.

הלא כן ידועה אמרתו של הרה"ק בעל

⁵ מרבתינו הראשונים אשר בספרד מתלמידי הרשב"א.

ועל ידי כן להידיבק למידותיו של הקב"ה ולהיות מרכבה לשכינה. וכבר מסר הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל בשם הגה"ק ה'דברי יואל' מסאטמאר זיע"א כפי שקיבל משום הגה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זיע"א, שהלימוד בספר תומר דבורה הוא סגולה להינצל מהמחלה הידועה.

ידיעת כל זה הוא טעם למה שייסד הקב"ה את עולמו בסדר זה, שיצטרך המשפיע לרדת אל המקבל הגם שנראה לו שהוא מפסיד מזה, וכשיידע המשפיע טעם זה, ממילא יומתק לו עשיית הדבר. והלא בין כה וכה נצטרך להשפיל את עצמנו למדרגת בנינו ובני בנינו כדי להשפיע עליהם ממה שחנן אותנו ה', ופעמים הרבה נצטרך לשלם על זה מחיר בוותור על זמנינו היקר ועל עוד דברים שחשובים לנו מאוד, ולכן **כשנדע שכך עשה ה' את עולמו וזהו רצונו שתהיה ירידת הדורות ושכני הדור הראשון יצטרכו להנמיך את עצמם אל בני הדור החדש, ממילא נוכל לעשות זאת בשמחה רבה ומתוך ידיעה שזה דווקא מביא אותנו אל תכליתנו.**

האהבה מקלקלת את השורה

אכן כאן יש רבים הטוענים: "אמנם ידענו שעלינו להשפיל את עצמנו למדרגת בני הדור החדש, אבל אין אנו מסוגלים לעשותו". לבס של אלו מתפלץ בתוכם מרוב צער על שפעם היו יכולים לומר איזה דבר אגדה ומיד היו כולם מתלהבים ומתלהטים, ואילו היום אין זה מדבר כלל אל לבות הצעירים. וכבר שמענו מכמה ממעתיקי השמועה שמרוב צערם על שאין דבריהם נשמעים יותר על-ידי הצעירים, גמרו אומר בנפשם לעזוב את מלאכתם כליל.

ובנותיו בשפתם כדי להנחיל להם תורה ויראת שמים. כי בכך הוא עושה עמהם חסד גדול כאמור, והרי זאת יודע כל אחד שהחסד האמיתי הוא כשקשה הדבר לעשותו, וכשהוא דורש מחיר מן האדם העושה אותו, ואם כן כשהאב מוותר מעצמו ויורד ממדרגותיו כדי ליתן לבניו ובנותיו, אין לך חסד גדול מזה.

עמלנו עלו הבנים מביאים אותנו אל תכליתנו

שמעתי מחכם אחד, שהדרך הטובה ביותר להקל על מי שיש לו בן שאינו הולך בדרך טובים והוא נצרך מחמת כן להתייגע רבות ולהתרוצץ בין המומחים כדי להעלותו על הדרך הישרה, הוא **שיידע שכן זה הוא שמביאו אל השלמות, כי דווקא מחמתו יתגלו חלקים חדשים מנשמתו אשר היו טמונים עד כה, וכשיידע זאת, יתעורר בלבו האהבה אל בנו ויוכל לעשות את עבודתו בשמחה ויועיל יותר.**

הלא כבר כתב כן הרה"ק בעל 'בני יששכר' זיע"א, שהגם שנחלקו הראשונים אם מותר ללמוד קודם התפילה, אך זאת כולי עלמא מודו שמותר ללמד לאחרים, שהרי הלימוד לאחרים היא מעשה צדקה וחסד ונאמר "ואני בצדק אחזה פניך".

אף אלו שיש להם ילדים או בחורים בגיל שבו קשה להם הקימה בבוקר, והם מפסידים מחמת כן יום יום מזמנם היקר בשעות הבוקר בעמלם להעיר את בניהם משנתם זמן רב, יש להם לדעת שבמעשה זה הם עוסקים במעשה חסד, והרי הם נותנים בכך פרוטה לעני, אין עני אלא בדעת.

הלא כל הספר 'תומר דבורה' להרמ"ק ז"ל מיוסד על ענין זה, ללמוד להיות נותן

חוקים ומשפטים אותנו למדת".

כשהאדם מעורר בלבו את האהבה

לבניו ולתלמידיו, ואפילו ליהודים הרחוקים משמירת תורה ומצוות על-ידי שהוא מתבונן בנקודת האור שבנשמתם, **אינן לו שום דבר שמעכב אותו מלרדת אל מדרגתם כדי להעלותם.** וכן ראו אצל כל הצדיקים שהיתה להם אהבה גדולה לכל אחד מישראל, ובשל כך היו יכולים למצוא את שפתו של כל אחד באופן פנימי ולהעלותו מתוך מדרגתו מעלה אחר מעלה.

אוהב את הבריות ומקרבן לתורה

התנא אמר במסכת אבות (פ"א מ"ב): "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום **אוהב את הבריות ומקרבן לתורה**", ואיתא באבות דרבי נתן (פרק יב"כד): **אוהב את הבריות ומקרבן לתורה** – מלמד שהיה אהרן מהלך בדרך ופגע בו באדם רע או באדם רשע, נותן לו שלום, ולאחר, כשהיה אותו האיש הולך לעבור עבירה, אמר: הוי לי היאך אשא עיני ואראה את אהרן, בושתי הימנו שנתן לי שלום. נמצא אדם שהוא נמנע מלעבוד עבודה. וכן ב' בני אדם שעשו מריבה זה בזה. הלך אהרן וישב אצל אחד מהן, אומר לו: בני ראה חבריך מה שהוא עושה, היה מטרף על לבו וקורע את בגדיו וחונק את עצמו ואומר היאך אשא עיני ואראה חברי בושתי הימנו, שאני הוא שסרחתי. היה יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. ואח"כ הולך אל חבריו, אומר לו: בני ראה חבריך מהו עושה, היה מטריף על לבו וקורע בגדיו וחונק את עצמו ואומר היאך אשא עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו, והוא יושב עד שמסיר קנאה מלבו, וכשפוגעין זה בזה

ובכן, מה היא העצה למי שמתקשה להשפיל את עצמו אל בניו ותלמידיו? והנה הרמב"ם פסק בהלכות ת"ת **שהרב צריך שיאהב את תלמידו**, ונמצא כתוב בספרים שמי שמעורר בלבו אהבה לתלמידו וזאת על-ידי שהוא מתבונן בכך שתלמידו הוא זה שמביא אותו לשלמותו כאמור לעיל, **הרי הוא מקבל כוחות חדשים לצמצם את עצמו ולהשפיע לו בבחינת "האהבה מקלקלת את השורה"**.

ודומה הדבר למה שאמרו (סנהדרין כ, א) על דורו של רבי יהודה ברבי אילעי, שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה. **כי מרוב אהבה שיש לו לאדם אל הדבר שמביאו אל תכליתו, הוא עוצם את עיניו מלראות את עצמו והוא חותר אל המטרה מבלי שהוא עצמו יידע היאך להגיע אליו.** וכפי שכתוב כן מהרה"ק רבי אשר מסטאלין זיע"א בתחילת ספר 'בית אהרן', שהאב באהבתו את בנו מדבר אליו בשפה שאין אחר מבינה, אך שפה זו משפיעה עליו ומשנה אותו לטובה.

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת

והאמת שבספרים הקדושים מבואר, שזה גופא מה שגרם להקב"ה להוריד את התורה הקדושה מרום מדרגתה אל העולם השפל, **כי רוב אהבתו את ישראל כפי שמרומז בפסוקים קודם מתן תורה, וכמו שכתב באור החיים הקדוש על הפסוק "ביום הזה באו מדבר סיני" – הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ**, קלקל את השורה ונתן את התורה הקדושה לעמו ישראל. וכן אנו אומרים בברכה שלפני ק"ש בתפילת ערבית: **"אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת"**, ומחמת כן **"תורה ומצוות**

כי אחרת יחשבו שהם יכולים להישאר כל ימיהם רק בלימוד האל"ף בי"ת ובשירת ניגונים וכדומה. אין לחשוש שמא כאשר נרד למדרגת הצעירים לא יהיו יותר עובדים ובעלי מדרגה, כי הגם שאנו מצווים לרדת למדרגתם, אנו מצווים יחד עם כן שלא להישאר עמהם זמן רב בתוך מדרגתם, אלא להעלותם אט אט עד שיעלו ויתעלו במעלות התורה והקדושה.

אהבה תחת אהבה

ולאור האמור שהמעורר בלבו אהבה למקבל יכול לצמצם את עצמו כדי לרדת לתוך מדרגתו, נרוויח להבין מעתה הפלא ופלא מה שנתבאר לעיל מה'חתם סופר' זיע"א שמתעם זה נקרא אברהם אבינו אברהם אוהבי מפני שוויתר מעצמו כדי להכניס את בני דורו תחת כנפי השכינה. כי הנה הלא ידוע שהקב"ה מתנהג עם האדם כפי הנהגת האדם, וכפי שנקרא בפי הצדיקים "ה' צלך", ומעתה היות שאברהם אבינו ע"ה עורר בלבו אהבה עזה כל-כך לבני דורו, וראיה לכך שוויתר כל ימיו מעותותיו ומשלמות מדרגותיו כדי להשפיע לאחרים, וכל זה למה? מחמת אהבתו הגדולה לבוראו, אם כן בוודאי התעורר כנגדו אהבתו של השי"ת ואמר עליו "כי ידעתיו".

גופפין ונושקין זה את זה. אהרן הכהן שהיה ירא ושלם וידע בדיוק רב מה משמעות החטא ואיזה צער גורם האדם בחטאו לאביו שבשמים, השכיל להעלים עין בשעה שראה אדם חוטא ולא להוכיח אותו על פניו כדרך של בני אדם, אלא לרדת למדרגתם ולהשיכם בתשובה שלימה מתוך מדרגתם. ומאין שאב כוחו זה? התנא אומר מאהבתו את הבריות!

נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן

אמנם כן, כאן יש לזכור שהנהגת אהרן הלך ביחד עם הנהגת משה, נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן, וכפי המבואר בכל הספרים, הטעם הוא כי משה הוא מידת הנצח שהוא לנצח את התלמיד, דהיינו להאציל עליו מלמעלה יותר ממה שיש לו, ואהרן הוא מידת ההוד שהוא להעלות את התלמיד ממטה למעלה מתוך מדרגתו כפי האמור, ושתי מידות אלו הן שני רעין דלא מתפרשין. וכן אנו רואים שמשה רבינו נהג את עדת ה' בחוזק יד והיה זורק בהם מרה כפי שאנו רואים שאמר להם: ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם, לעומת אהרן הכהן שהיה יורד אל מדרגתם כאמור. ומזה אנו למדים שאע"פ שיש לנו לרדת לתוך מדרגתם של הצעירים, עם זאת מוכרח שיראו הצעירים שיש גם משה רבינו,

לזכות יחזקאל זאב מאיר בן מלכה צפורה
פטרון מדור עיון תפילה

מדור עיון תפילה

ברכת שלא עשני אשה/שעשני כרצונו – מהותם של האיש והאשה ותפקידם

למה ייגרעו הנשים מכך?

ברכת שעשני כרצונו כנגד שלא

עשני אשה

ועוד זאת יש להבין פירוש הברכה שהנשים מברכות שעשני כרצונו, אם נכון הדבר שיש הודיה עצומה בברכת שלא עשני אשה, איך יתכן שהאשה תברך באותו זמן ותתן הודיה על שעשאה הקב"ה כרצונו? ובאמת יש מפרשים שהוא מעין צידוק הדין, כלומר מה לעשות שכך נבראתי ואברך את ה' כפי שמברכים לו על המת דייין האמת ומשום שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה.

והאמת שכך מסופר על אשתו של הרב הנצי"ב מוואלאזין זצ"ל בתו של הגאון רבי יצחק מוואלאזין זצ"ל שראתה עד כמה מתענגים אביה ובעלה בתורה והתקנאה בהם, אמרה: פלא הוא בעיני שלא נכלל בקללת חוה שלא תוכל האשה ללמוד דף גמרא, והרי זו קללה יותר גדולה מצער הריון ולידה. אמרה לבעלה שכל יום כשהיא מברכת שעשני כרצונו היא מצדיקה עליה את הדין על שלא נצטוותה ללמוד תורה.

אולם אף אם נאמר כך, עדיין צריך הדבר בירור, שהרי **כשמברכים על הרעה, בשמחה מברכים, כי מאמינים שזהו הטוב**

טעם נוסף הברכה בדרך השלייה

סוגיא עמוקה היא להבין מה כוונתנו בהודיה זו, אך נתחיל עם הפשטות, והיא כפי שהביא ה'בית יוסף' (או"ח סי' מו) בשם הראשונים, שהקב"ה נתן לאיש יותר מצוות מהאשה, כי האיש נברא כדי לעבוד את ה' עם כל התרי"ג מצוות והאשה רק עם מצוות עשה שאין הזמן גרמא, ועל כולנה האיש נצטווה בלימוד התורה שעל ידו אפשר להגיע לדביקות נפלאה בהקב"ה והאשה לא נצטוותה על זה, וכל כך מודים האנשים שלא עשני אשה.

אולם אי אפשר להבין הדבר אך ורק כפשוטו, כי לפי זה היה נכון יותר לתקן שיברכו האנשים על שזכו ונצטוו בכל המצוות, וכפי שהכהנים מברכים בכרם לקיים את מצותם המיוחדת "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה". ממה שמברכים בדרך השלייה שלא עשני אשה, מוכח הדבר שיש בזה ענין מהותי אשר עליו נותנים האנשים הודיה.

כמו כן צריך להבין מה היא באמת הסיבה שרק האנשים נצטוו על כל המצוות ולא הנשים, אם אמת נכון הדבר שהאדם זקוק לתרי"ג מצוות כדי לעבוד את בוראו,

באחר ומתייחס אליו כאל נחות דרגא, אף אתה אמור לו שטענה זו אינה נכונה, כי כל הלומד אפילו שורה אחת בחומש יודע ששורש הנשמה, הן של האיש והן של האשה, הוא בהקב"ה, ונמצא ששניהם, גם האיש וגם האשה, הם אלוקות, אלא ששתי בחינות הם של אלוקות. כשאין האדם מסתכל על שורש הנשמות, יכול הוא להעלות בדעתו שהאשה נחותה מן האיש, אבל כשהוא מסתכל על שורשן, הוא מבין שלא יתכן שהאחד יהיה נחות מן השני שהרי שניהם אלוקות, אלא שזה משפיע וזה מקבל.

המשפיע הולך וכובש

ובכן, נתבונן יותר בחילוק שבין המשפיע והמקבל. תכונתו של המשפיע הוא להלחם בכל עת לכבוש עוד ועוד שטחים. ולמשל, מי שפועל לקרב רחוקים, מה הוא עושה? כשהוא רואה בני אדם ששרויים בחשכות של העולם הזה, הוא נכנס לתוך החושך הענן והערפל ומתחיל להאיר על ידי שהוא מקרבם לתורה ומספר להם סיפורי צדיקים וכן הלאה. הנה דומה הוא לשר צבא שנכנס עם חילותיו למדינה אחרת וכובש עוד ועוד שטחים לעצמו. המשפיע אינו יושב צנוף בפינתו, אלא משוטט בארץ להאיר באור החכמה בכל מקום שאינו מאיר עדיין. ולא דווקא במי שמקרב רחוקים הוא כך, אלא כל הוא גבי כל רב לתלמידים, ואפילו גבי מי שמלמד אותיות האל"ף ב"ת, כי אף הוא מאיר את אור החכמה באותן תינוקות קטנים כדי שיוכלו לומר תורה צוה לנו משה ולעסוק כל חייהם בתורת ה', ונמצא אף הוא הולך וכובש עוד ועוד.

וכן הוא בעולם הגשמי, ובדרך משל המוכרים כלי תשמיש יש ביניהם תמיד

ביותר שיכול להיות, וכפי שמכוונים כשמברכים שעשה לי כל צרכי, כמו שכתב מהר"ש קלוגר זצ"ל בחכמת שלמה על השו"ע, שמכוונים שהקב"ה נתן לי כל מה שאני צריך ואם חסר לי משהו, הרי זה מפני שאין לי צורך בו, ואם כן אף כאן כשהאשה מברכת שעשני כרצונו, בשמחה היא מברכת, משום שמבינה שאין יותר טוב מזה, ואם כן איך יתכן שהאיש יברך שלא עשני אשה.

העולם בנוי ממשפיע ומקבל

אכן להבין עומק הדבר צריך לחזור אל היסוד הידוע והוא שכל הבריאה כולה נבראה מתחילתה באופן של משפיע ומקבל, ואפילו בעולמות העליונים, כל אחד מקבל מעולם גבוה ממנו ומשפיע לעולם נמוך ממנו, וכן בזה העולם, תמיד יש שני כוחות, כח של משפיע וכח של מקבל, כך הוא בדומם, בצומח, בחי ובמדבר. ולא רק בדברים הגשמיים הוא כך, אלא גם בדברים הרוחניים, וכגון בשבת קודש, כי ליל שבת הוא בחינת מקבל ולכן אומרים "וינוחו בה", ויום השבת הוא בחינת משפיע ולכן אומרים "וינוחו בו", ובמנחה אומרים "וינוחו בו" בפני שהם מתחברים יחד המשפיע והמקבל. וכן בכל המצוות יש חלקים של משפיע וחלקים של מקבל.

אף כאן, כשעוסקים במהותם של האיש והאשה, עלינו להבין שמדובר בעניינים רוחניים הקשורים אל הנשמה. והאמת שעוד לפני שאנו עוסקים בברכה זו, אנו צריכים כבר להבין יסוד זה, והוא צריך להיות שגור על לשוננו כדי לדעת מה להשיב, כי אם ישאלך בור ועם הארץ איך אתה מברך שלא עשני אשה והרי אתה מזלזל

בולעם מפיהם, יתעלה העולם למדרגה יותר גבוהה. הן בתחילת בריאת העולם היה רק טוב, ורוח א-להים מרחפת על פני המים וכל הנשמות היו אז תחת כסא הכבוד, אך יש **בחינה יותר גבוהה, והיא שנכנסו בני ישראל למלחמה וכבשו והכניעו את היצר הוא השטן הוא הסטרא אחרא, ועל זה אנו מחכים לתקן עולם במלכות שד-י וזה תכלית בריאת העולם.**

הנה האדם רואה שמן השמים מזמינים לו כל מיני נסיונות, הוא מסיים עם נסיון אחד ומיד ציץ לו נסיון אחר, וכמו שהביא בעל חובת הלבבות מאותו חכם שראה את האדם חוזר מהמלחמה שש ושמה, אמר לו: זו היתה המלחמה הקטנה, עכשיו אתה יוצא למלחמה הגדולה, היא מלחמת היצר. אכן כן, **כך עשה ה' שכל ימות האדם יהיה שרוי במלחמה ויכבוש עוד ועוד מידי היצר.** זוהי התכלית.

אולם הנשים לא נבראו בתכונה זו. אמנם יש להם מצוות ולפעמים גם נסיונות, אבל במדרגה אחרת לגמרי. לנשים אין אותו יצר שיש לאנשים כי אין תכליתם לכבוש. תכליתם היא יותר לחיות את החיים במנוחה.

אין תכלית הנשים להלחם עם הס"א דוגמא מצד אחר: מצות ארבעת המינים היא מצוה המיועדת לגברים ולא לנשים שהרי היא מצות עשה שהזמן גרמא, וזאת משום שבנטילת ארבעת המינים **נלחמים עם הסטרא אחרא** כמבואר בגמרא (סוכה לח, א) **שהוא גירי בעינא דשטנא, והנשים אין תכליתם להלחם עם הסטרא אחרא.**

וכמו כן לימוד התורה שבו מקשים ומתרצים הוא **מלחמה עם הסטרא אחרא,**

תחרות קשה לראות מי מצליח לכבוש כמה שיותר חלקים מן השוק, וכך ידברו תמיד המומחים לכלכלה "עד כה שלטה חברה פלונית על שמונים אחוז מהשוק, ועכשיו הגיעה חברה חדשה והוזילה את המחירים והתחילה לכבוש עוד ועוד חלקים מהשוק". ובכן, איך משתלט האדם על שוק המסחר? הוא משפיע, הוא מפרסם תמונות, הוא עושה כל מה שביכולתו כדי להחדיר רעיונו לתוך מוחותיהם של בני אדם ולכבוש עוד ועוד מהם לעצמו.

וזהו גם מהות המלחמה, לוקחים עוד ועוד אנשים מהצד השני ומכניסים אותם אל תחת חסותנו, ואמנם כל אחד משפיע דבר אחר, יש מי שמשפיע אור ויש מי שמשפיע חושך, והרי בדרך כלל כשיש מלחמה יש גם צד נגדי, ואם אני מבקש להשפיע אור, הלא הוא מבקש להשפיע חושך. אך סוף דבר, המשפיע נמצא במלחמה תמידית לשכנע אנשים לעבור מצד לצד.

איש דרכו לכבש

מטעם זה אמרו חז"ל (יבמות סה, ב) **איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש.** לאו דוקא מפני שצריך להיות בעל כח ההחזיק בכלי זיין ולהיות בעל גבורת הנפש, אלא **עיקר הדבר מפני שהאיש בתכונתו הוא משפיע ודרכו לכבוש, מה שאין כן האשה שאין זה תכונתה. הנשים לא נבראו כדי לכבוש,** אלא להיות מאלה שמיישבים את השטחים הכבושים ויושבים שם על המנוחה ועל הנחלה.

ולענין מעשה, הקב"ה הכניס בעולם כוחות של הסטרא אחרא, ותכלית הדבר כדי שיבראו בני ישראל ויילחמו בהם, ועל ידי שיכבשו מהם עוד ועוד שטחים ויוציאו

למלחמה קשה מאוד כי היצה"ר וחיילותיו מבקשים להכניעו, אך אם יתדבק להקב"ה, יתן לו הקב"ה כוחות חזקים מהם ויוכל לנצחם. וכן כתב האוה"ח הק' בפרשת שופטים (כ, א) על הפסוק "כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם כי ה' אלוקיך עמך", היינו שלא תירא מכוחות הטומאה מאחר שה' אלוקיך עמך ונותן לך כוחות שחזקים מהם.

כה תאמר לבית יעקב

אולם כל זה אמור לגברים, אבל הנשים לא קיבלו תפקיד זה להלחם עם כוחות הטומאה. ואלו דברי מהר"ל (דרשות מהר"ל דרוש ראשון) על הפסוק "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (יתרו יט, ג): רש"י פירש בית יעקב אלו הנשים שלהם דיבר בלשון רכה, ובני ישראל אלו הגברים שלהם דיבר בלשון קשה כגידין. והנה יש מי שיבין שלנשים צריך לדבר בלשון רכה מחמת עדינותן מה שאין כן לגברים, אך הפירוש הנכון הוא שלנשים דיבר בלשון רכה משום שעבודת ה' שלהם רכה יותר, והיינו כאמור, שאיננה בגדר מלחמה, אם כי גם להם יש נסיונות.

ואולי יאמרו הנשים אין לנו שכר בלימוד התורה ולא ירצו לקבל את התורה, לכך אמר כה תאמר לנשים בלשון רכה, כי אדרבא שכרם הרבה מאוד יותר משל אנשים, כדאיתא במסכת ברכות (יז, א) "גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר (ישעיה לב, ט): נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי". היינו ששכרם יותר בטוח להם משל האנשים. ושמה תאמר שכר עסק התורה לא יקבלו, לזה אמרו עוד שם

וכפי שתראה שאין דבר שיכול להחליש את כח היצר כמו לימוד התורה, ולכן הנשים פטורות מלימוד התורה, כי רק הגברים שנשלחים אלי קרב, מקבלים כלי זיין כדי שיוכלו לנצח את היצר. הגברים זקוקים בהכרח ללימוד התורה, כי בלי התורה לא יתכן שינצחו את מלחמת היצר. מי שחושב שיוכל להיות יהודי כשר בלי לימוד התורה, סימן הוא שלא הבין מה תפקידו בעולמו, והרי סבור שתפקידו להיות אדם נחמד שאינו פוגע באחרים ותו לא. זהו תפקידם של הנשים. אם תכנסו לבית יעקב, תראו איך הכל זורם על מי מנוחות, בנות ישראל שרות ומטיילות. הן ודאי שגם להם יש נסיונות, אבל באופן טבעי העניינים זורמים. לעומת כן, כשרק נחשוב מה מתחולל בכל נפש פרטית של בחור בכל מקום שהוא, מלחמת עולם, נסיונות שונים, עליות וירידות. זה מלחמה וזה אינו מלחמה. זה שני דברים שונים, ולכן אם לא ילמד האיש תורה, לא יהיה לו סיכוי לנצח את המלחמה.

האוה"ח הק' כתב על הפסוק "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו" (אחרי ית, ג), שהוא בא כהקדמה לפרשה דעירות, להודיע לבני ישראל שעתידים לצאת למלחמה שלא יוכלו לנצחה בדרך טבעית, א. משום שהתגוררו בארץ מצרים והושפעו מטומאתה. ב. כי הארץ שתבואו שמה היא ארצם של ז' האומות שהן כוחות הרע ונלחמות עם הקדושה. אולם "אני ה' אלוקיכם", כלומר אתן לכם כלי זיין שעל ידם תתדבקו בי, וכיון שכן תוכלו לנצח במלחמה.

על כל יהודי להבין שהוא יוצא

את כל מצבי החושך. אך אין זה סתירה עם המתבאר שהנשמה שאין ייעודה למלחמה יותר קרובה אל ה' ואינה שקועה ברע.

הוא מה שאמרו חז"ל (עירובין יג, ב) "נמנו וגמרו טוב לו לאדם שלא נברא משנברא", כי עד כה היתה הנשמה תחת כסא הכבוד ונהנתה מזיו השכינה, ועכשיו היא יורדת לעולם החשוך והשפל כדי להלחם עם כוחות הרע, ובמלחמה כמו במלחמה, משלמים מחיר כבד, אלא שבסוף היא תגיע למדרגה יותר גבוהה דווקא בגלל היותה במלחמה.

הדבר נוגע לכל אחד כשרואה שיש לו מלחמה בתחום מסוים יותר מחבריו, עליו לזכור שאם אמנם קשה לו עד מאוד שהרי הוא יכול ליפול בכל רגע ולרוצץ את מוחו, מכל מקום אם ינצח את המלחמה, יתעלה למדרגה גבוהה בהרבה.

כוונת ההודיה בברכת שלא עשני אשה

ובכן, האיש שמברך "שלא עשני אשה" מודה על זה שהקב"ה לא נתן לו את השאננות שנתן לנשים, אלא נתן לו תפקיד להלחם כל ימיו, כי בזה יעשה נחת רוח גדולה לשמים ויעלה מעלה מעלה. הוא מברך על תרתי. א. על קרבת האלוקים שהוא מקבל בעת לכתו במלחמה, ודומה הוא למי שיוצא במלחמה גשמית שנותנים לו את מספר הטלפון האישי של המלך ועוד כלי זיין כדי שיוכל לנצח את המלחמה. מה שאין כן האשה שאינה יוצאת למלחמה, שאינה זוכה לאותה קרבת אלוקים שמרגיש האיש בשעה שהוא עוסק בתורה. ב. על המקום הנפלא שאליו יגיע לאחר שינצח את המלחמה.

במסכת ברכות: "נשים במאי זכיין? באקריוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנווי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן". הא לך שיקבלו שכר שלם גם על עסק התורה.

ומה הטעם ששכרם גדול משל האנשים? מבאר מהר"ל: מפני שנפשמ מוכנה מעצם טבעה למנוחת העולם הבא יותר מן האנשים, ובמעט הסייע שלהם לתורה, שכרם גדול מאוד, ובנקל ישיגו מצד תכונתם, אך האנשים צריכים להיות עמלים ויגיעים בתורה בלי מנוח לילה ויום.

שהכל ברא לכבודו

ולהשלים דבריו יש להביא מדברי ההפלאה (כתובות ח, א) בענין ברכת שהכל ברא לכבודו, היינו גם אדם וגם חוה נבראו בשלמות בצלם דמות תבניתו, ואולם האשה נבראו באופן יותר קל ותיקון הוא לדורות, וסיים: ונראה שעל זה תקנו לנשים לברך שעשני כרצונו, רצה לומר שנעשית בשלימות כפי שעלה ברצונו בתחילה.

מבואר מדבריו כדברי מהר"ל, שהנשים נבראו יותר בשלימות ואינן צריכות לאותה מלחמה גדולה שהיא מנת חלקם של האנשים.

האיש מתעלה למדרגה יותר גבוהה

ואולם הגם שנחבאר שהנשים מוכנות יותר מצד טבעם, האנשים יכולים להגיע למדרגה יותר גבוהה על ידי המלחמה. והרי זה דומה לחילוק שבין הנשמות קודם שעברו בזה העולם לנשמות לאחר שעברו בזה העולם, כי הנשמות לאחר שעברו בזה העולם באות למדרגה יותר גבוהה, מפני שבזה העולם הן נמצאות במלחמה ומאירים

היא בבחינת מלחמה, כי הידיעה צריכה להוולד יש מאין, מה שאין כן הבינה שהיא להרחיב את החכמה יש מיש. כשמתנוצצת החכמה במח האדם נמשך בזה אור חדש לעולם. האשה אינה ממשיכה אור חדש לעולם, היא רק לוקחת את האור הקיים ומרחיבה אותו כדי שנוכל להשתמש בו. עכ"פ עלינו להבין שהאיש והאשה הם שני חלקי הקדושה המקיימים יחד את תפקידם בעולם.

העולם זקוק גם לזה וגם לזה

דוגמא נוספת מצד אחר: בכל קהילת אנשים יראים חשוב מאוד שיהיו בחורים ואברכים בעלי נסיונות שעובדים ביגיעה עצומה להתגבר על יצרם. אך אם לא יהיה אף אחד שכבר עבר את המלחמה ובא כל יום בזמן לתפילה, יתקשו הללו מאוד במלחמתם, כי לא תהיה להם דמות להסתכל עליה וללמוד ממנו. תמיד צריכים שיהיו שניהם, גם אנשים שנלחמים וגם אנשים שכבר יושבים על המנוחה ועל הנחלה. לכן שתל הקב"ה צדיקים בכל דור. הן ידוע שיש צדיקים שנלחמו הרבה עם הסטרא אחרא עד שהגיעו למדרגת הרמה, ויש צדיקים שלא הלכו במלחמה, אך נשלחו לזה העולם כדי להאיר לו.

בדומה לזה (ולא לגמרי) שלמות האדם היא שיש שני חלקים, כי הנה האיש יוצא לפרנסת המשפחה עדי ערב ובזה מקיים את תפקידו, ואלמלא היתה לו משפחה, לא היה לו בשביל מה לעבוד. המשפחה היא חלק המנוחה, ועכשיו יש לאבי המשפחה בשביל מה להלחם. כך הוא סדר העולם.

ואכן גם בקדושה באופן כללי הוא כך,

ומצד שני האשה מברכת "שעשני כרצונו" מפני שזכתה לעבוד את ה' ולהתקרב אליו מתוך שאננות ולא מתוך מלחמת חרמה.

שני תפקידים שונים יש להם והם משלימים זה את זה, כי לא יתכן שיעבוד האיש את בוראו ולבנות את העולם בהקמת דור חדש בלי האשה, ונמצא שהנחת רוח העולה לשמים היא שוה בשוה, בבחינת זה אינו יכול וזה אינו יכול, ודומים הם ליששכר וזבולון, שכיון שאין יששכר יכול בלי זבולון, וזבולון מקבל שכר כמותו. אף כאן כיון שאין האיש יכול בלי האשה, האשה מקבלת שכר כמותו.

שני חלקים משלימים

ובאופן פנימי יותר נוכל להבין שהשראת השכינה בזה העולם מוכרחת להיות על ידי שני בעלי התפקידים, משפיע ומקבל. לא רק מפני שצריך מי שישמור על הילדים כשהבעל הולך לכולל, אם כי שם הדבר בולט יותר, אלא מפני שרק על ידי שני החלקים בא השלימות. כפי שאתה מבין בענין שבת קודש שיש שתי מדרגות, חקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין, משפיע ומקבל, ושתיהן קדושות מאוד, כך תבין שכשאתה רואה שני מיני בני אדם אחד בבחינת משפיע ואחד בבחינת מקבל, שאין זה רק מפני שצריך שמישהו יבצע את הדברים המעשיים, אלא משום שהעולם זקוק לשתי הבחינות.

ובביאור הטעם שאמרו חז"ל (נדה מה, ב) שיש לאשה בינה יתירה, נאמר בקצרה: חכמה ובינה הם בחינת אב ואם. חכמה היא הידיעה עצמה, בינה היא פיתוח הידיעה בהבנת דבר מתוך דבר. מעתה נבין שחכמה

קודש. מידת המלכות היא שבת קודש, מידת המלכות היא בחינת מקבל. שני החלקים נחוצים בשביל המלחמה. כך כתב בספר "משיבת נפש" על מה דאיתא בזוה"ק (בראשית כז, א) לעבדה ולשמרה זו מצות עשה ומצות לא תעשה, לעבדה זה האיש ולשמרה זה האשה. תפקידו של האיש לחרוש את הקרקע ולהתקדם הלאה, ותפקידה של האשה לשמור את המצב הקיים. זהו סדר הבריאה, כך רצה הקב"ה שיהיה, וכל חיל מכיר את תפקידו ומבין שאותו הוא צריך למלאות בשלמות, וכשכל אחד מברך ומודה על תפקידו, הוא מחזק אצלו את ההכרה וההבנה מה מהותו ומה עליו לעשות.

כי הנה בזה העולם יש אלוקות שקיימת ועומדת, וחוץ מזה ישנם אנשים שנלחמים, קמים ונופלים וכובשים עוד ועוד שטחים. אך הדבר מוכרח ששני החלקים יהיו בבריאה.

עוד אפשר לראות זאת מצד אחר: כשמחנכים ילד לתורה וליראה, מה יתן לו כח ללחום בעתיד את מלחמת היצר? הלא בוודאי המנוחה שאמו נותנת לו, החום והאהבה שהיא שופעת עליו. האם אינה מוסרת בידיו כלי זיין ואף לא מלמדת אותו תכסיסי מלחמה, היא נותנת לו דבר אחר לגמרי.

כך עשה הקב"ה בעולמו, יש עולם הזה ויש עולם הבא, יש ימות החול ויש שבת

לע"נ הרה"ח ר' יעקב שמואל ב"ר אלטר אהרן ז"ל
נדבת משפחת פרייליך הי"ו
פטרונני מדור שבת קודש

מדור שבת קודש – שיעור ג'

לא תעשו כל מלאכה – הגברת הרגשת הלב שהקב"ה עושה ומעשה את הכל

התורה והתפילה השבת אינו הזמן לחולל גדולות ונצורות, אלא זמן הוא להתבטל להקב"ה.

א פנייה אין שבת!?

וכדי להבין הדברים היטב, נביא סיפור נפלא שסיפר הרה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל: פעם שאל אותי רבי הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זיע"א שאלה בפשט במסכת קנינים מהמסכתות הקשות שבש"ס. ענית לו תשובה, אבל דעתו לא נתיישרה. משעברו כמה ימים והגיע ערב שבת קודש, נפל ברעיוני פשט חדש הפלא ופלא. חשבתי מתי אוכל לאומרו לו, ועלה בדעתי לאומרו לו בליל שבת לאחר עריכת השולחן כשאף אחד אינו אתו בביתו. כשנכנסתי אליו אז ורק פתחתי את פי לומר לו הפשט, עצר אותי ואמר בזה הלשון: "א פנייה אין שבת!?"

הסביר רבי אליהו ראטה בספרו זאת: **בשבת קודש צריך האדם להזהר מכל נדנוד של כוחי ועוצם ידי**, והנה כשעולה ברעיונו של אדם פשט חדש והוא הולך לספרו לאחרים בהתפעלות, מצוי מאוד שתהיה לו איזו פנייה וירגיש כאילו כוחו ועוצם ידו עושה לו את החיל הזה – "ברוך ה' אני יודע ללמוד ויודע איך להסביר לאחרים", ולכן

שתהא כל מלאכתך עשויה כולל מלאכת שמים

ביום חמישי פרשת מטו"מ ביארנו שפשטותה של מצות שבת היא שלא לעשות בה כל מלאכה, ונתבאר מבעל "אורח לחיים" בטעם הדבר, כי הדבר המשכיח ביותר מן האדם שהקב"ה עושה ומעשה את הכל, הוא מה שהוא פועל במעשה ידיו, כי מחמת כן נדמה לו שכוחו ועוצם ידו עושה לו את חילו, והרי יסוד האמונה הוא שיאמין האדם שהקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ומה שנראה לו שהוא פועל ועושה, הוא דמיון. לכך נתן לנו הקב"ה את מצות השבת שמהותה שלא לעשות מלאכה. מלאכה אין פירושה עבודה, אלא פעולה שמחוללת שינוי (אויפטאן), הוא חורש קרקע, הוא מבשל מאכל, ואפילו כשמעביר מרשות לרשות הלא הוא משנה בזה את מקום החפץ. אסר לנו הקב"ה לעשות מלאכות כאלה, כדי שנזכיר לעצמנו ביום זה שהקב"ה ברא את העולם ושהוא עושה ומעשה את כל.

ונתבאר שלא רק לגבי הענינים הגשמיים הוא כך, אלא גם לגבי הענינים הרוחניים. עלינו להבין שאפילו בחלק

האדם להזהר בזהירות יתירה שלא להכשל בהתפארות, ואכן הצדיקים שהיו אומרים תורה בשבת קודש, היו במדרגה גדולה מאוד שלא הגיעו מזה לשום התפארות, אבל מי שאינו במדרגה זו יתכן שתהיה לו ירידה מזה, שהרי באותה שעה אינו יכול להיות עם הקב"ה, כי הוא עסוק כל כולו איך לשכנע את קהל שומעים שיקבלו את דבריו, ועל זה אמר הרה"ק מזוועהיל שהפנייה בשבת קודש היא צרה צרורה.

המורה הלכה בפני רבו חייב

נבאר באופן נוסף: יש רב גדול שמקהיל קהילות ברבים, ולו תלמיד בעל השגה גדולה ומשקה מתורתו לאחרים, וכגון מה שהיה מצוי בכל הדורות שזקן החסידים, בשובו מרבו לעירו, היה חוזר על דברי רבו ומסביר אותם בטוב טעם ודעת לקהל שומעיו. והנה אם באחד הימים יבוא רבו לעירו ועדיין ינהל תלמידו את כל ה'רביסטעווע' שלו, הלא יגלה בזה דעתו למפרע שמעולם לא התכוון לכבוד רבו אלא לכבוד עצמו, וממילא יתנתק בזה מרבו ויאבד את מקור חיותו. הן כך אמרו חז"ל (ברכות לא, ב) "כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה", ולכאורה תמוה מדוע עונו גדול כל-כך, אך הפירוש הוא כאמור, כי התלמיד מקבל את חיותו ממקור החיות על ידי שהוא מתבטל לרבו, וזה שהורה הלכה כשרבו עומד לפניו, ניתק את עצמו מרבו, וממילא איבד את מקור חיותו.

זהו העומק שקיים ביסודו של הרה"ק מזוועהיל. בימות החול הקב"ה נמצא אתנו יותר בהנהגה של הסתרה, ולכן יותר יש מקום אז שיתייגע האדם כל הלילה בסוגיא במסכת קנים ויבוא למחר ויספר לחבריו:

אין דבר זה מתאים לשבת קודש. הפטיר רבי אליה: מדברי מורי ורבי למדתי שבשבת קודש בעת קריאת התורה צריך האדם לבטל עצמו לגמרי לה' ולתורתו ולהכין את לבבו אך ורק לשמוע דברי אלוקים חיים, ומיני אז קיבלתי על עצמי לעמוד בכל עת הקריאה ליד הבימה ולהאזין לכל תיבה היוצאת מפיו לא פחות מכפי שעושים זאת בעת קריאת המגילה.

פארו עלי ופארי עליו

הנה נוציא מזה למעשה, כשהאדם מרגיש שהוא מוצלח גדול ומתפאר בפני ההמון בחכמתו ובהצלחותיו, אין הדבר מועיל לו, ואע"פ שהוא מוסיף לומר ברוך ה', בסייעתא דשמיא וכיו"ב, סוף כל סוף הצורך שלו להתפאר בזה מוכיח שהוא מרגיש שהוא בר יכולת ושכוחו ועוצם ידו עושה לו את חילו. ואם אמנם בימות החול אין כל אדם נמצא במדרגה שיוכל להימנע מזה, בשבת קודש מוכרח כל אחד להמנע מזה, כי מהות השבת הוא היפך זה, ואם לא יימנע מן ההתפארות, יהרוס את השבת שלו. מי שיתפאר בעת הסעודה בפני הסועדים האחרים, אע"פ שלא ידבר שום דיבורי חול, יאבד את טעם השבת, כי הוא יפגע בזה במהות השבת, והרי הוא כעושה מלאכה בשבת, וכמו שנתבאר בשיעור הנ"ל שיש מלאכות דאורייתא, יש מלאכות דרבנן, יש דברים שנאסרו מחמת עובדא דחול, אך נקודת הדברים היא שייחד האדם את השבת כדי להזכיר לעצמו שהקב"ה לבדו מנהל את הכל והוא אינו יכול לעשות מאומה בכוחות עצמו.

ונתבאר מהסיפור הנ"ל שכך הוא אפילו בלימוד התורה, כי אף בזה צריך

יש לפעמים שאין האדם מבין מדוע הוא קר כל-כך אל השבת. יבדוק ויראה שהוא מחמת המחשבות של כוחי ועוצם ידי, ואם ימעט בדיבורו, לא יבוא לידי מחשבות של התפארות וממילא יתחיל להרגיש את טעם השבת.

וזה נותן לנו מבט חדש על הידוע לכל שהשבת נועדה לעסוק בה בשירות ותשבחות, כמו שנאמר מזמור שיר ליום השבת, ולפי האמור אמירת שירות ותשבחות היא דרך להתלהב במצות לא תעשו כל מלאכה, כי הנה לא תעשו כל מלאכה היא שב ואל תעשה ואיך יתכן להתלהב בה ולהתדבק על ידה להקב"ה, אך לפי מה שנתבאר שהטעם במצות לא תעשו כל מלאכה הוא כדי שלא יעורר האדם בלבו הרגשת כוחי ועוצם ידי, מבואר ממילא שאמירת שירות ותשבחות מחזקת את ההרגשה ההפוכה, שהרי על ידיה הוא מגלה בדעתו: לא, איני יכול, אלא אתה נתת לי פה, אתה נתת לי שתי ידיים, כי כל פה לך יודה וכל לשון לך תשבע וכל עין לך תצפה וכל ברוך לך תכרע וכל קומה לפניך תשתחוה. האדם מדבר ואומר: אמנם הלכתי בדרך עקלתון, אבל בשבת קודש אני מגלה את האמת – וכי הייתי יכול לעשות משהו לבדי? ! אילו הייתי מאבד את הסייעתא דשמיא לרגע אחד איך הייתי נראה, כמה בושות, כמה חוסר הצלחה...

כשהאדם מודה ואומר "ומחלאים רעים ורבים ונאמנים דליתנו", הוא רואה את עצמו כאיש מלא חולאים מכף רגל ועד ראש, אין לו כח להניע את ידו, אך הקב"ה מכניס לו חיות ונותן לו כח בכל רגע ורגע בכל אברי גופו כדי שיוכלו לשרתו נאמנה.

רבתי! יגעתי ומצאתי. לא, איני אומר משלי, אבל דולה ומשקה אני משל נותן התורה. אך בשבת קודש הקב"ה נמצא אתנו יותר בגלוי, ואם כן לא יתכן שיעמוד התלמיד ויתפאר.

כשאנשים מעולי מירון היו ניגשים אל הצדיק שעלה גם כן על הציון ומבקשים ממנו ברכה לישועה, היה הצדיק מסתכל עליהם כמתמיה: כאן אתם מבקשים ממני ברכה?! גשו נא לרבי שמעון. כשהאדם נמצא במקום נידח, אז שייך שייגש אל הצדיק בהיותו משקה מתורת רבי שמעון, אבל במירון?! שם ניגשים אל רבי שמעון עצמו. בספרים קדושים כתבו ששבת הוא אותיות בשת, בשבת יש בושג גדולה, כאן אתה בא אלי?! הלא השבת עצמה נמצאת כאן!

כמה נפלא הוא היסוד שרבי אליהו למד מרבו הרה"ק מזוועהיל! בשבת אני רוצה לשמוע קריאת התורה, בשבת אני רוצה לשמוע מה יש להקב"ה לומר לי. אמנם כן, בוודאי עוסקים בתורה בשבת, וכן מחדשים חידושים כדאיתא בזה"ק והוא עולה לנחת רוח גדולה לשמים, אבל הכל בהשקפה הנכונה. בשבת הוא יודע שככל שתגדל פנייתו בלימודו, יוסיף לאבד את טעם השבת, ולהיפך ככל שימגר את הרגשת הכוחי ועוצם ידי, יוסיף להרגיש את טעם השבת.

מזמור שיר ליום השבת

וזהו אחת הסיבות שיהודים כשרים נהגו למעט בדיבור בשבת, כי כשהאדם מדבר, עד מהרה הוא מתחיל לספר על מעלותיו, מי בנגלה מי בנסתר, מי כבדרך אגב מי כמדבר לפי תומו.

ונתרחקה משרשה, ובתוך אותה בריאה העמיד הקב"ה את בני ישראל, והם חיים בסתירה מוחלטת, מצד אחד נשמתם שהיא חלק א-לוה ממעל מחוברת לכסא הכבוד, ומצד שני גופם עומדת על הארץ ולפעמים מושכת אותה עמוק עמוק אל התהום. הקב"ה העמיד את האדם במרכז הבריאה ואמר לו: לכן בראתי את גופך אחרי כל הנבראים, משום שמצד גופך אתה מגושם יותר מכל, אף יותר מהדומם והצומח, שהרי אתה נמשך לרע ויכול להתדבק לרע, מה שאין כן הדומם והצומח, והפחתי בכך נשמה שהיא גבוהה מכל וקיימת עוד לפני הבריאה, ובכן, אם תזכה תיקרא 'קדם' כלומר קודם הבריאה, ואם לאו – יתוש קדמך.

ומדוע העמיד הקב"ה את האדם במרכז הבריאה? משום שנתן לו הכוחות להחיות את כל הבריאה כולה. כל הבריאה כולה רדומה ומצפה לחיות, וכשיהודי מכניס אל תוכו אלוקות, וזאת על ידי שמזכיר לעצמו שהקב"ה ברא את העולם ומשגיח עליו ומנהלו בכל עת, הרי זה משפיע שכל הבריאה כולה תזכור שיש מנהיג לבירה.

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע

השמימה

ויש לזה הבנה נוספת, היות שגופו נמוך מכל הברואים, כשהוא זוכר שיש מנהיג לבירה, הוא מכניס אלוקות עד למדרגה הנחותה ביותר ונמצא שהוא מאיר את כל העולם כולו. לכן עשה כן הקב"ה בחכמתו שיהיה גופו נמוך מכל הברואים, כי אלמלא כן לא היה יכול להאיר במקומות הנמוכים ביותר.

דומה הדבר למי ששולחים אותו להאיר בנין אחד גבוה שכל קומותיו וחדריו

זהו היסוד. כשהאדם אומר שירות ותשבחות, במקום לספר את מה שהוא יכול, הוא מספר מה שהקב"ה יכול שזהו מהות השבת ותכליתה.

נעשה שותף למעשה בראשית

ובהבינונו שזה מה שמצות לא תעשו כל מלאכה מקפלת בתוכה, נקבל הבנה חדשה בשאר מצוות השבת. הנה חז"ל (שבת ק"ט, ב) אמרו שהמקדש בליל שבת, מכריז בקול שהקב"ה ברא את העולם ומנהיגו, ועל ידי כך נעשה שותף למעשה בראשית. ומבאר האוה"ח הק' (בראשית ב, ג) בטעם שנעשה שותף למעשה בראשית, משום ששמירת השבת על ידי ישראל מקיימת את ששת ימי המעשה, ונמצא שהמקדש את השבת מכניס חיות לבריאה שתוכל להתקיים בששת ימי המעשה ואם כן הוא נעשה שותף למעשה בראשית.

ולפי האמור הבנת הדבר הוא כך: הנה ידוע שהגוף כשהוא לעצמו הוא דבר מת, וכשמכניסים בו נשמה, מחיים את הגוף. יכולים לראות במציאות שכאשר אומרים איזו מילה טובה לאדם שבור ברוחו שמתהלך כבר כחצי מת, זה מפיה בו חיות חדשה. כעין זה מספרים על חסיד ותיק ששאב חיות גדולה מתנועת ניגונו של ה'בית אהרן' זיע"א באמירת "טהורים יירשוה ויקדשוה" בזמור "כל מקדש", לימים כשחלה והגיע למצב של גסיסה ר"ל, נזכר אחד מהחסידים שכל ימיו שאב החולה חיות מהתנועה הנ"ל, לחשה לו באזנו, ומיד התעורר החולה והבריא וחי לאחר מזה כמה שנים.

והנה הבריאה שברא הקב"ה כפי שהיא נראית בעינינו, נתגשמה מאוד

הבריאה. כשהאדם מתאפק מלעשות מלאכה בשבת ומזכיר לעצמו שיש מנהיג לעולם ושלא יפסיד כלום מחוסר עשיית המלאכה כי בלאו הכי הוא עצמו אינו עושה כלום, הוא מכניס אלוקות בעולם וברכת ה' היא תעשיר, אך מי שמחלל שבת, מוציא את הנשמה מן הבריאה וממילא היא נפסדת.

וזה לשון ה' חפץ חיים' (נדחי ישראל לט)⁶: 'וגדול עון חילול שבת מאוד, ובעבור זה מצוי דליקות כמאמרם אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש בה חילול שבת. וטעם הדבר הוא שכשם ששמירת שבת גורם להתברך מה' ובא לידי עשירות כמאמרם על הפסוק ברכת ה' היא תעשיר, ואמרו במדרש דזו היא השבת, ששבת גורם השפעה בעולם, כן חילול שבת גורם לבוא כליה בנכסיו פתאום, והוא הדליקה או שאר עניני הפסד כביזה וכיוצא בזה, והיא אחת מן הסיבות שמצוי כהיום שבעלי כסין יורדין מנכסיהם בזמן לא כביר, והוא מפני שבעו"ה נתרבה חילול שבת בעולם.

ומוסיף שם: 'וכ"ש אם נכסיו נתרבו ע"י חילול שבת גופא בודאי יסובב איזה מאורע לבסוף ויכלו נכסיו פתאום, כי ממון כשר שיבוא לאדם הוא מאוצר מלכו של עולם שהוא מזמין לו זה, ולכך הוא שומרו מן המזיקין והפתאומיות שלא ילכו לטמיון, וכאדם שנותן מתנה לבנו הוא משגיח עליו שלא יתקלקל המתנה זו אצלו. לא כן ממון האסור שבא ע"י גזל וחמס או ע"י חילול שבת, אינן מאוצר מלך העולם כי אם שהאדם חוטף מעצמו, ולכך חל מן השמים

היו חשוכים, שאם לא יתנו לו את המפתחות של כל הקומות והחדרים ואף גם של הקומות הנמוכים ביותר, לא יוכל להאיר אותם, וכמו כן אם לא יתנו לו נר כזה שיכול להאיר את כל הקומות והחדרים, לא יועיל לו מה שיש לו כל המפתחות. לכן נתן הקב"ה לאדם את כל הכוחות הרוחניים ויחד עם כן את כל הכוחות הגשמיים, ואמר לו: אתה עומד במרכז העולם, כפי שתעשה אתה, כך ייראה העולם.

שבת קודש הוא הזמן שבו האדם מזכיר לעצמו שאינו יכול לעשות מאומה והכל מאת ה', ועל ידי זה מכניס חיות לכל העולם לכל ששת ימי המעשה. הדומם והצומח אינם יכולים לעשות זאת, כי הגם שיש בהם אלוקות, הרי אין להם הכלים הרוחניים שיש לאדם, חכמה בינה ודעת. האדם בכליו הרוחניים, ועל ידי שאינו עושה מלאכה בשבת, אלא אדרבא מחזק בלבו ההכרה שהקב"ה מנהל את העולם, הוא מחיה את העולם.

אחריות גדולה היא שמוטלת על האדם ביום השבת, והראיה מהדברים החמורים שאמרו חז"ל על המחלל את השבת, כי המחלל את השבת חוץ ממה שלא נתן חיות לבריאה, עוד ניתק עצמו משורשו וגרם מיתה לעצמו, ולכן נאמר מחלליה מות יומת.

חילולי השבת מפסידים את הבריאה
עוד אמרו חז"ל (שבת שם) "אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת", וכתב ה' חפץ חיים' זצ"ל בביאור הדבר, כי הדליקה היא סימן להפסד

⁶ ראה 'שם עולם' פרק ו.

ישנים בנחת וברוגע, משום שבניהם לא הגיעו לידי כך. אולם יראי ה' האמיתיים דאב לבם מאוד גם כשראו בניהם של אחרים מחללים את השבת, כי הבינו שכמה שיתפללו על הגאולה, כל עוד יש חילול שבת בעולם, אין הדברים מסודרים. הם הרגישו כפי שהרגישו בני ישראל במצרים כשבנו את הערים פתאום ורעמסס והמצרים הפילום שוב ושוב. הם פועלים לתקן את העולם ולקרב את הגאולה, והנה בא שכנו והורס את הכל בחילולי השבת שלו.

ובכן כאשר האדם החרד לדבר ה' שומר את השבת ומקיים מצות לא תעשו כל מלאכה, עליו לכוון לעשותו בשם כל ישראל, שהרי לדאבון כל לב העולם מלא היום בחילולי שבת ר"ל, אך כשהאדם הכשר מתגבר במקום שקשה לו לפי מדרגתו, הוא משפיע בכך שיהודי רחוק שנמצא בקצה האחר של העולם יוכל לשמור את השבת במדרגה הפשוטה ביותר. יסוד הוא בכל התורה והמצוות, כי כל איש ישראל מקושר לכל נשמות ישראל, והוא יכול להשפיע עליהן גם כשהוא נמצא בביתו, ואם למשל יש לו לאדם נסיון לדבר איזה דיבור שאינו מתאים לשבת קודש והוא מתאפק מפני שנצטוו "לא תעשו כל מלאכה", הרי הוא מכניס בזה חיות אלוקית בעולם, ובוזה הוא בונה את העולם, והיינו לא רק שהנכסים יתרכו, אלא גם שעל ידו ישמרו אחרים מבני ישראל את השבת, ועל ידי כן יתעלה העולם ויבוא אל תכליתו.

אח"כ על זה כל המקרים והצרות ומכלים גם ממונו הכשר שיש לו מכבר...

הנה מסוף דברי ה' חפץ חיים' מבואר שהגם שחילולי השבת גורמים הפסד לכל העולם, מכל מקום מי שהוא עצמו שומר את השבת כהלכתה, יותר שמור הוא מן ההפסד הבא לעולם מחמת חילולי השבת המצויים.

הזמין את המחלל שבת לדין תורה

יראי ה' היו מקנאים קנאת ה' צבאות בראותם אנשים מחללים שבת, כי הדבר היה אצלם מוחשי איך שמחללי השבתות מחריבים את העולם. הם היו דומים בעיניהם כאילו עומדים עם כלי משחית ומשחיתים את הבריאה.

שכנו של רבי שמשון אביו של הגאון רבי משולם אגרא זצ"ל היה מחלל את השבת, ניסה רבי שמשון לדבר עמו בדברי ריצוי ובאיומים, אך כל דבריו נפלו על אזניים ערלות. מה עשה? הזמינו לדין תורה. כשהגיעו אל הדיינים, טען רבי שמשון: חז"ל אמרו שבמקום חילול שבת הדליקות מצויות, איני יכול לדור כאן, שהרי הוא מחריב את ביתי. זכותי לדרוש ממנו שלא יצית כאן דליקות. טענתו של רבי שמשון השפיעה עמוקות על שכנו ומיני אז חדל מחלל את השבת.

הדבר ידוע שאצל הורים לילד שהדרדר במורד התהום, הדבר המדאיב את לבם ביותר הוא כאשר נודע להם שבנם כבר מחלל את השבת ר"ל. מאידך, האחרים

מדור הילולא דצדיקיא הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א

כ"א מנ"א תשי"ז

פשט את ספקו כבדרך אגב

רוח הקודש הופיעה בבית מדרשו באופן מיוחד ביותר ועדיין אפשר לשמוע מאלו שהסתופפו אצלו וראו בעיניהם את הפלא הגדול. הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיות היה נוהג להכנס פעם בפעם אל צדיקים עם קוויטלאך שנמסרו לידו על ידי תושבי הישוב. פעם לפני שנכנס אל הרבי מבעלזא עם הקוויטלאך, הרהר באיזו מבוכה שהיתה לו באשר אחד מתושבי המושב קוממיות ביקש לכבדו בסנדקאות, אך הוא היה נזהר תמיד שלא לקבל שתי פעמים סנדקאות אצל אדם אחד על פי מה שכתב הרמ"א בשו"ע שכיון שהסנדקאות מעשירה בדומה לקטורת מכבדים בה כל פעם לאדם אחר (והגם שכתב ה'חתם סופר') שלרב או צדיק מותר לכבד פעמים הרבה כי הוא דומה לכהן גדול, לא רצה להסתמך על היתר זה), ואצל איש זה כבר קיבל פעם אחת סנדקאות. אך האיש הפציר בו הרבה שיקבל את הסנדקאות וכעת לא ידע כדת מה לעשות. החליט הרב מנדלזון להכנס אל ה'חזון איש' ולשאול לדעתו דעת תורה. אך קודם לכן נכנס אל הרבי מבעלזא עם כל הקוויטלאך של אנשיו.

כשנכנס אל הקודש, אמר לו הרבי בזה הלשון: לא אקרא את כל הקוויטלאך; אקרא רק את שלך, וכיון שאברך אותך, יתברכו כל

היישוב שתחת חסותך. והוסיף ליתן נימוק לדבריו: כתוב ברמ"א שאין מכבדים לאדם אחד פעמיים בסנדקאות, אבל המנהג הוא שלרב העיר מכבדים כמה פעמים, וסיבת הדבר כי רב העיר הוא צינור השפע לכל בני העיר, וכשהוא זוכה לעשירות, כל בני העיר זוכים לעשירות, אף כאן אברך אותך בלבד, ובהיותך רב המושב, יתברכו כל בני העיר שתחת חסותך. בצאתו כבר נפשטה שאלתו וזכה להיות לרוח קדשו הגלויה של הצדיק.

בקשת מחילה מן הצדיק הצילה את החולה

בספר "עיר וקדיש" (יצא לאור בשנת תשע"ט) מביא הסיפור דלהלן: חתן אחד נסע מירושלים לחל אביב כדי להתברך אצל הצדיק לקראת נישואיו. בצאתו מן הקודש, אמר לו הרבי מבעלזא: הן נטו כבר צללי ערב והקור גדול, ואם תחזור עכשיו לירושלים עלול אתה להצטנן, כדאי לך להשאר ללון כאן ולחזור לירושלים למחר עם אור השמש. החתן סבר שהרבי בהיותו זקן לימים חושש מן הצינה, אבל הוא הלא בריא וצעיר הוא ומדוע יצטנן. לא שמע לעצת הצדיק וחזר מיד לירושלים. אכן נסיעתו לא הטיבה עמו והוא אכן הצטנן, ומיני אז סבל מכאבי אוזניים שלא הרפו ממנו אף פעם. כעבור חמישים שנה מאז, בשנת תשס"ה, נפל למשכב. בדקוהו

הניח דעתו של השליח

עוד הוה עובדא בהיותו עדיין בפעסט בתחילת שנות המלחמה, שההתגוררה שם משפחה אחת בנייפעסט (פעסט החדשה) שהיתה אופה מיני מזונות בשביל הצדיק לצפרא דשבתא לכבוד קידושא רבה, והיתה שולחת כל פעם איזה שליח שהיה עושה את דרכו עם המשלוח עד למעונו של הצדיק, והיה הדבר כרוך בטרחא גדולה. פעם התלוצץ אחד מהשליח: בשביל מה אתה טורח? כדי שלגבאים יהיו מגדנות טעימים לאכול?! הלא הרבי ממילא אינו טועם מהם! בתחילה התחיל השליח להסתפק שמא יש צדק בדבריו, אך עד מהרה התחזק בלבו והלך למלאות את שליחותו כמדי שבת בשבתו. כשהניח את המשלוח על השולחן, אמר לו הצדיק: האמן לי! כל שבוע אני מברך על המזונות שאתה מביא, פעם בשבת, פעם בימות החול, אבל תמיד אני מברך. כך תפס הצדיק את מחשבתו של השליח, ואמר מה שאמר כדי להניח את דעתו.

עיניו צופיות למרחוק

עוד היה היה מעשה קודם המלחמה, שהיה שם אחד בשם ר' יוס'ל שהיה ממונה על המלמדים, והנה יום אחד הגיע אחד שהחזיק את עצמו ראוי לעסוק במלמדות. נכנס ר' יוס'ל אל הצדיק לבקש עבורו ברכה להצלחה באומנותו. אמר לו הצדיק: יוס'ל! דע לך שהמלמד צריך להיות ירא שמים, ולמשל, אם בשעה שהתלמידים אומרים שנים מקרא ואחד תרגום בערב שבת, המלמד גוזר את צפורניו, אינו נקרא ירא שמים. משלו של הצדיק היה נשמע מגוחך באזני הממונה, ושמר את הדבר בלבו. האישי

הרופאים וגילו שיש לו דלקת היוצאת מאזניו ומגיעה עד לקרום המוח שלו. מצבו התדרדר ושכב כמה שבועות מחוסר הכרה. כשהגיעה הידיעה להגה"צ רבי נפתלי הברשטאם שליט"א האדמו"ר מטשאקאווא, שהיה מהיוצאים והנכנסים אצל הרבי מבעלזא, נזכר באותו מעשה, והחליט לפייס את הצדיק. עלה להר המנוחות על ציון המצוינת, חלץ את מנעליו ואמר: שלוחו של יהודי פלוני הנני ומבקש אני מחילה בשמו על שלפני כחמישים שנה לא שמע בעצת הצדיק, ומבקש עבורו רפואה. משם שם פעמיו לבית החולים, ניגש אל החולה ששכב עדיין מחוסר הכרה ולחש לו באזנו: חוזר אני מהרבי מבעלזא וביקשתי מחילה בשמך. ומה גדול היה הפלא כאשר תיכף ומיד פקח החולה את עיניו, הודה לו על שליחותו, ומאז החל להתאושש, עד שהבריא וחזר להתהלך בארץ כאחד האדם, והנה הוא חי עמנו בריא ושלם.

השתיקו בטרם פצה את פיו

עוד מספר הרה"ח ר' משה שוסטר שהיה יוצא ונכנס אצל הצדיק, שפעם הסתובב אצל הצדיק יהודי אחד שיצא עליו קלא דלא פסיק שאינו מתנהג כשורה והצדיק קירבו מאוד למרות שממקומות אחרים כבר הרחיקוהו. כשראו שהשמועות אינן פוסקות, גמרו אומר להרחיקו. בחרו בר' משה להכנס אל הצדיק ולספר לו דברים כהויתן, אך בידעו שאצל הצדיק אסור לדבר על יהודי, נכנס בחששות כבדים, וכיון שנעמד בפני הדרת קדשו, תפסו הצדיק בשולי בגדו ואמר לו: עצור! אני יודע הכל.

משיח].

בהיותו אז בקודש פנימה, אמר לו הצדיק בכהאי לי שנא: ידוע לי שהחתן הוא בעל דרך ארץ, אבל מה לעשות שבימינו ירדה חולשה לעולם, שאם אחד אומר משהו, מיד עושים איזו תנועה ביד כדי לבטל את דבריו, וזה גורם לו לחלישות הדעת. והמשיך: על אם הדרך צריך מאוד להזהר שלא לבטל את דברי הזולת כדי שלא להחליש את דעתו.

בדרכו מארץ ישראל לאמריקה, הוצרך החתן להחליף טיסה בלונדון, ואז ביושבו במטוס, ישב לצדו יהודי פשוט מפילדלפיה שהתלוצץ במשך כל הנסיעה על החסידים ומנהגיהם, וכיון שזכר את מה שאמר לו הרבי מבעלזא, ישב והקשיב לדבריו בסבלנות נפלאה ובמאור פנים. עד כאן המעשה.

המדובר אכן נתמנה למלמדות והכל היה על הצד היותר טוב. כעבור כמה שנים נודמן לר' יוס'ל לעבור בערב שבת ליד חדר כיתתו של אותו מלמד, הציץ פנימה והנה ראה איך הילדים אומרים שמו"ת והמלמד יושב וגוזר את צפורניו. מיד נזכר במשלו של הצדיק והעביר את המלמד ממשרתו, ואכן לאחר שהעבירו, נודע לו שהמלמד לא היה תוכו כברו.

מיט משיחין אין איינעם

האדמו"ר מרחמסטריווקא-ארה"ב
שליט"א הלך קודם נישואיו, בטרם הפליג לאמריקה, לקבל ברכת פרידה מהצדיק. לאחר שהגיש לו הקוויטל, ביקש ממנו שיברכו שלאחר חמש שנים (תקופת הזמן שחותרנו התנה עמו לגור באמריקה) יזכה לחזור ארצה. צחק הצדיק ואמר תוך כדי דיבור: מיט משיחין אין איינעם [ביחד עם

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מוקדים להשיג הקונטרס 'הבינני'

ארצות הברית

4615 14 th Ave	ביהמ"ד טאהש	בארא פארק
75 Lee Avenue	חנות "בית הספר"	וויליאמסבורג
44 Grove Spring Court	ביהמ"ד בית נפתלי בעלזא	לעיקוואוד
52 Main Street 845-517-9722	ביהמ"ד קארלין סטאלין	מאנסי
Phyllis Terrace	ביהמ"ד וויזניץ ע"י המקוה	מאנרא
58 Hasbrouck Dr, Woodbourne, NY	מחנה קלויזנבורג ע"י המקוה	וואודבורן נוא יארק

אויב ווילט איהר אנטייל נעמען אין דעם זיכוי הרבים, סיי פארקויפן אין אייער שוהל /
מקוה א.ד.ג. אדער נעמען א חלק אין די הוצאות, ביטע רופט: 305-338-4827

ארה"ק

בני ברק בית המדרש הגדול 'נדבורנא' קרית נדבורנא
חנות 'מול איצקוביץ' רחוב הרב שך

המעוניין להפעיל מוקד מכירות וכן לתרומות עבור הוצאות ההפצה
ניתן לפנות ל 050-414-4718 (באין מענה ניתן להשאיר הודעה)